

Rio+20: příspěvek českých „významných společenských skupin“ (Major Groups)

Diskuse tzv. významných společenských skupin (Major Groups) proběhla v České republice u příležitosti konference Rio+20
(United Nations Conference on Sustainable Development, Rio de Janeiro, 2012).

Výstup národního procesu

Editovali: Jana Dlouhá, Jiří Dlouhý

Centrum pro otázky
životního prostředí
Univerzita Karlova v Praze

Rio+20: příspěvek českých „významných společenských skupin“ (Major Groups)

Diskuse tzv. významných společenských skupin (Major Groups) proběhla v České republice u příležitosti konference Rio+20 (United Nations Conference on Sustainable Development, Rio de Janeiro, 2012).

Jana Dlouhá, Jiří Dlouhý (editoři)

Překlad: Petr Kurfürst, Andrew Barton

Dokument vznikl v rámci národní konference „Budoucnost, kterou chceme“, která se uskutečnila v Praze, 15. 3. 2012, a „veřejného slyšení“, které proběhlo poté (viz <http://mosur.czp.cuni.cz/> a <http://www.stuz.cz/>).

Organizátoři konference „Budoucnost, kterou chceme“ a „veřejného slyšení“: Centrum pro otázky životního prostředí UK a Společnost pro udržitelný život.

Konference a vznik publikace byly financovány z Evropského sociálního fondu v rámci projektu: Mezioborová síť spolupráce pro policy development v oblasti udržitelného rozvoje (MOSUR), OP VK CZ 1.07/2.4.00/17.0130.

Publikováno pod svobodnou licencí Creative Commons Uvedte autora-Zachovejte licenci 3.0 Česko

Centrum pro otázky životního prostředí UK, Praha, 2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ISBN 978-80-870076-19-4

Výzva

Zapojení České republiky do proudu politiky, která zdůrazňuje principy udržitelného rozvoje a hlásí se k jejich naplňování v praxi, zvýší její mezinárodní prestiž i důvěryhodnost; na domácí scéně přispěje k utváření celospolečenského konsenzu na etickém základě. Chceme tak vyzvat českou vládu, aby se v rámci připravovaného Registry/compendium of commitments zavázala k naplňování závěrů konference Rio+20, jmenovitě paragrafů, které se přímo dotýkají spolupráce s občanskou společností, a následně potom přistoupila k jejich postupné konkretizaci v českých podmínkách.

Požadavky českých „významných společenských skupin“ na Českou vládu:

- Snahy o UR v České republice jsou těsně spojeny s demokratizačními procesy po r. 1989, a v minulém období její příspěvek k vývoji v této oblasti byl značný. ČR by měla navázat na tyto tradice, být si vědoma, že žádná země není tak malá, aby nemohla ovlivnit celosvětové dění. V rámci konference Rio+20 by se měla zasažovat o institucionální pokrok na úrovni OSN, navázat na podporu takového uspořádání trvající v minulosti od Vavrouška a Moldana až do r. 2010.
- V rámci konference Rio+20 si Česká vláda musí být vědoma, že reprezentuje mj. zájmy a představy českých „významných společenských skupin“ (Major Groups), tedy zástupci nezávislých nevládních organizací, místních Agend 21, vzdělávacích institucí a iniciativ, podnikatelské sféry, jež se zajímá o rozvíjení zelené ekonomiky atd., které jsou legitimní součástí demokratického dialogu o udržitelném rozvoji naší země a reprezentují významné dlouhodobé zájmy životního prostředí.
- Česká vláda by měla vycházet z práce, kterou tyto „významné společenské skupiny“ na poli UR v minulých letech již vykonaly, a měla by se zavázat k dalšímu pokračování této práce, tuto návaznost přijmout jako jeden ze závazků souvisejících s konferencí Rio+20.
- Podmínkou dalšího vývoje v oblasti UR je kritická reflexe aktivit i prostředí, v němž významní aktéři UR svou činnost vykonávají – Česká vláda by měla dbát o transparentní a odborně podložené hodnocení všech aspektů UR. Podobně by měly být hodnoceny i způsoby komunikace mezi těmito aktéry, a sledovány demokratické parametry tohoto dialogu.
- Na tomto transparentním základě je pak žádoucí navazovat spolupráci s aktéry zahraničními – usilovat o aktivní roli ČR v mezinárodních institucích nebo její zapojení do sítí spolupráce ať již na vládní nebo mimovládní úrovni.
- Předpokladem úspěšné politiky UR je především tvorba vizí a dlouhodobé plánování, komplexní přístup a překonání resortismu; transparentní podmínky nezbytné pro činnost organizací nevládního sektoru znamenají mj. omezení negativních jevů jako je korupce, klientelismus apod.

- Součástí aktivní účasti na konferenci Rio+20 jsou závazky, které ČR přijme a bude uskutečňovat na domácí půdě. Měly by se týkat především institucionálního zabezpečení UR v rámci ČR, k čemuž patří zajištění kontinuity existujících institucí a jejich svěřených okruhů odpovědnosti, především Rady vlády pro udržitelný rozvoj. Dále je třeba zajistit účast významných společenských skupin v těch orgánech, kde dochází k výměně názorů o navržených strategiích rozvoje (expertní, poradní orgány, Rada vlády pro UR aj.)
- V rámci podpory zelené ekonomiky by vláda ČR měla vytvářet politický rámec a konkrétní institucionální prostředí pro podporu inovací v této oblasti a disponovat nástroji v oblasti regulace i finančními pobídkami k podpoře aktivních ekonomických subjektů zaměřujících se na zelené podnikání.
- Omezování negativních důsledků lidské činnosti na životní prostředí by mělo zůstat hlavním motivem UR v našich podmínkách; k vytváření co nejefektivnějších strategií v této oblasti je třeba těsně spolupracovat s představiteli vědy a vzdělání a s odbornou veřejností, usilovat o kvalitní a všeobecně přístupné informace o životním prostředí, nezávislý výzkum, a rozvoj vzdělávání.

Úvod

Jana Dlouhá, Bedřich Moldan, Pavel Šremer

V roce 1972 se konala ve Stockholmu Konference Spojených národů o lidském životním prostředí. Následoval Summit Země, Konference OSN o životním prostředí a rozvoji v roce 1992. Třetím summitem byl johannesburský Světový summit o udržitelném rozvoji v roce 2002. Postupně došlo ke shodě o třech pilířích udržitelného rozvoje, bylo přijato mnoho různých návodů, jak se vypořádat s převážně neudržitelným společenským rozvojem v globálním měřítku. Navzdory všem těmto – a mnohým jiným – snahám neustále pokračuje devastace přírody a přírodních zdrojů v globálním měřítku. Jak konstatuje poslední zpráva UNEP, klíčové indikátory jako je redukce biodiverzity, exploatace přírodních zdrojů či emise skleníkových plynů postupuje dokonce rychleji než by odpovídalo růstu světové populace. To je též důvodem pro konání letošního světového summitu: Konference OSN o udržitelném rozvoji, který se koná v červnu 2012 v Rio de Janeiro. Zúčastní se ho představitelé členských států OSN, budou přítomni lídři světových organizací; a například generální tajemník OSN Ban-Ki-Moon tuto událost označil za přelomovou.

Konference Rio+20: principy a příležitosti

Letošní celosvětová konference Rio+20 je zaměřena na 2 důležitá témata: zelenou ekonomiku v kontextu udržitelného rozvoje a odstranění chudoby; a dále institucionální rámec pro udržitelný rozvoj. Témata konference mají zachovat prosperitu, přitom však ekonomiku reorientovat tak, aby působila co nejmenší škody; potřebné změny hodnot začlenit do společenského systému a tedy je institucionalizovat. Všeobecně se ví, že současná podoba ekonomického rozvoje nikde na světě – a globálně už vůbec ne – nemá udržitelný charakter a že „by se s tím mělo něco udělat“. Konkrétní řešení se hledají především v ozelenění ekonomiky, tedy systémovém omezování jejich negativních dopadů, což by navíc mohlo podpořit zaměstnanost, a vytvořit zajímavou nabídku pracovních míst. Zelená ekonomika tak je příležitostí pro ty, kteří mají vize, odvahu je uskutečňovat, a chtějí investovat do budoucnosti.

Summitu se mají účastnit všechny světové regiony definované OSN, příprava probíhá pod vedením příslušných ekonomických a sociálních komisí OSN jako je například Ekonomická komise pro Evropu. Důležitou roli hrají prakticky všechny organizace a programy OSN, zároveň probíhají přípravy na národní úrovni ve všech státech. Evropská unie se plně zapojila do přípravy Rio+20: Evropská komise vydala několik důležitých dokumentů, Evropská rada je schválila a zdůraznila plnou podporu přípravě i předpokládaným výsledkům summitu a soustředila se na obě témata summitu. V souvislosti s potřebnou transformací současného ekonomického modelu na „zelenou ekonomiku“ předložila cestovní mapu s jasně definovanými doporučeními pro konkrétní výstupy. Z průřezových otázek se Evropská unie zaměřuje mimo jiné na vzorce spotřeby a výroby, finanční otázky, dotace, ale i na spolupráci ve výzkumu včetně například rozvíjení systému GEOSS (<http://www.epa.gov/geoss/>). Specifickými oblastmi, kterými se cestovní mapa zabývá, jsou: voda, potraviny a zemědělství, energie, půda a udržitelné využívání území, oceány, rybolov, biodiverzita, chemikálie, materiály a odpady, rozvoj měst.

Velký význam se přikládá zapojení všech tzv. významných společenských skupin (tzv. Major Groups), mezi něž patří vědecká a technická komunita, farmáři, mládež, představitelé místních samospráv,

nevládní organizace a další. O tom svědčí závěry UN DPI konference nevládních organizací (UN Department of Public Information NGO Conference), která se konala v Bonnu v září roku 2011 a která přijala výzvu Sustainable Societies Responsive Citizens. V ní vyjadřuje nezbytnost zapojení občanské společnosti, klade požadavky a předkládá návrhy v oblasti ekonomiky, institucí, vzdělání, udržitelného životního stylu. Zároveň požaduje schválení tzv. Sustainable Development Goals, které si kladou cíle v oblasti udržitelné výroby a spotřeby, příznivých životních podmínek; zdůrazňují mládež a vzdělání, klimatickou udržitelnost, čistou energii, péči o biodiverzitu, vodu, moře a oceány atd. Představitelé Major Groups také ovlivnili podobu závěrečného dokumentu: zaslali největší množství příspěvků v době, kdy se vytvářela jeho původní verze, tzv. kompilační dokument, a to celých 73%, kdežto představitelé účastnických států, OSN a (mezi)vládních organizací zaslali pouhou čtvrtinu celkového množství. Diskuse o udržitelné budoucnosti planety probíhá dále na stránkách iniciativy The Future We Want (FWW), kde jsou publikovány vize budoucnosti a hledají se praktická řešení formou projektů a případových studií z různých míst světa.

Zapojení České republiky

Role České republiky v mezinárodní agendě udržitelného rozvoje mezinárodně uznávána – od počátku 90. let jsme v tomto smyslu hráli aktivní roli a například tzv. Dobříšský proces konferencí ministrů životního prostředí byl zahájen r. 1991 první pan-evropskou konferencí zorganizovanou tehdejším ministrem federální vlády Josefem Vavrouškem v Dobříši; významný byl i vliv Bedřicha Moldana na tvorbu hlavního dokumentu konference v Riu v r. 1992 – Agendy 21. Při přípravě konference Rio+20 je tato naše tradiční úloha potvrzena zvolením Bedřicha Moldana jako jejího zástupce do desetičlenného byra přípravného výboru; naši vyjednavací v čele s Ivetou Špaltovou, tajemnicí Pracovní skupiny pro koordinaci příprav na zasedání Komise OSN pro udržitelný rozvoj (PS OSN), která pracuje při Radě vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR), hrají aktivní roli v rámci Evropské unie. Na domácí půdě však přípravy prakticky neprobíhají a Česká republika nepřipravuje závazky či strategie, kterými by se k poselství Summitu přihlásila. Aktivitu, které se k přípravě Summitu váží, vycházejí z iniciativ „zdola“ – takto proběhla například národní konference s názvem „Budoucnost, kterou chceme“, organizovaná Centrem pro otázky životního prostředí 15. 3. 2012. Ministerstvo životního prostředí žádné akce směřující k zapojení českých organizací, podnikatelských subjektů, státní správy, veřejnosti, nebo alespoň vedoucí ke zvýšení její informovanosti, neuspořádalo. Česká republika nemá vlastní strategie v oblasti zelené ekonomiky; co se týče institucionálního zajištění udržitelného rozvoje, v současnosti dochází k redukci stávajících institucí; veřejné finance pro zajištění programů a projektů v oblasti životního prostředí jsou omezovány. Naše účast na Summitu Země tak bude čistě formální, odhlédneme-li od prosazování úlohy vědecké komunity (side event Measuring a Green Economy: Insights into „Beyond GDP“ Indicators organizovaný COŽP UK ve spolupráci a MŽP a EEA), nemá ČR ambice jednat podpořit konkrétní iniciativu.

Iniciativa českých významných společenských skupin (tzv. Major Groups)

S ohledem na výše popsanou situaci, rozhodli jsme se jakožto zástupci významných společenských skupin takovou iniciativu zorganizovat sami.

Z čeho vycházíme

Mezi hlavní dokumenty vytvořené pro Rio+20 patří Human Development Report 2011 vytvořený UNDP, Green Economy Report, které zpracovalo UNEP, nebo Global Sustainability Report, který připravil High-Level Panel on Global Sustainability v rámci OSN. V přípravě a dále pak i v naplňování závěrečného dokumentu s pěkným názvem Budoucnost, kterou chceme (The Future

we Want), který má být schválen při jednání konference Rio+20, však hraje významnou roli dialog s důležitými společenskými skupinami a veřejností. Už jeho návrh (Zero Draft of the Outcome Document) vznikl na základě příspěvků zaslanych tak zvanými Major Groups; poté byl přepracován do souhrnného dokumentu (Compilation Document) a teprve následně se stal předmětem vyjednávání mezi představiteli jednotlivých zemí.

Jelikož v demokratickém světě je zapojení významných společenských skupin přikládán velký význam, chceme i my na toto úsilí navázat. Inspirujeme se Deklarací těchto tzv. Major Groups, která byla schválena v září roku 2011 v Bonnu (Declaration of the 64th Annual UN DPI/NGO Conference Chair's Text Bonn, Germany, 5 September 2011 Sustainable Societies; Responsive Citizens; Sustainable Development Goals), která v části nazvané RIO + 20 and Civic Engagement vyzývá vlády, aby spolupracovaly s občanskou společností, soukromým sektorem a mezinárodními institucemi k naplňování závazků této Deklarace (vytvořených před a v rámci Rio+20).

We hereby call upon governments to work in partnership with civil society, the private sector and international institutions to fulfill the commitments set forth in this declaration before and at Rio + 20...

ale také požaduje, aby byla přijata příloha k závěrečnému dokumentu, která by zahrnovala závazek jednotlivých zemí, že vytvoří registr aktivit a slibů hlavních společenských skupin směřujících k udržitelnému rozvoji z celého světa (+ jejich monitorování a podávání přehledu o nich)

...generate an appendix to the outcome document containing country commitments to form the foundation of a global registry of sustainability actions and major stakeholder commitments, which include robust monitoring and reporting provisions

Co chceme

V současné době dokument The Future We Want staví na předchozích mezinárodních iniciativách, které velmi stručně rekapituluje, nepokouší se však reflektovat, co bylo konkrétně vykonáno v jednotlivých oblastech (např. vzdělávání, Agendy 21,...) a v rámci regionů. Přitom od minulého Světového summitu v roce 1992 bylo v mnoha oblastech dosaženo významných změn, a tento pokrok by měl být náležitě oceněn, institucionálně a jinak zakotven, a měl by být základem dalšího vývoje. Cesta vpřed není založena pouze na „objevování“ nových sfér, které diskuse o udržitelném rozvoji dosud nezasáhly.

Protože i české významné společenské skupiny mají kus práce za sebou, a mají také zcela konkrétní požadavky na české politiky, otevřeli jsme diskusi mezi jejich představiteli – zástupci nezávislých nevládních organizací, místních Agend 21, vzdělávacích institucí a iniciativ, podnikatelské sféry, jež se zajímá o rozvíjení zelené ekonomiky – která přinesla zajímavé podněty pro české iniciativy v rámci Světového summitu Rio+20. Pokusili jsme se ukázat přínos ze strany českých Major Groups a jejich ochotu se dále angažovat; uvědomili jsme si, co nám překáží v další práci, a nastínili možnosti budoucího vývoje, které vidíme a rádi bychom o nich dále vedli dialog. Výsledky této diskuse v následujících kapitolách přinášíme.

Chceme tak české vládě pomoci zrekapitulovat, čeho bylo dosaženo za uplynulých 20 let v oblasti udržitelného rozvoje, a současně ukázat, že k naplňování závěrů konference Rio+20 můžeme přispět i my, zástupci českých Major Groups.

UR v České republice: vývoj a perspektivy

Při ohlédnutí za tím, jak se v České republice za dobu dvaceti let implementovaly závěry přelomového Summitu Země v Rio de Janeiro v r. 1992, lze rozlišit několik fází. Už při přípravě konference se aktivně zapojoval jak státní, tak nevládní sektor – vzpomeňme vznik procesu Životní prostředí pro Evropu, působení prof. B. Moldana v přípravném výboru konference v Rio, či návrhy J. Vavrouška k účinnějšímu globálnímu systému ochrany životního prostředí jako environmentálního pilíře udržitelného rozvoje, nebo na domácí půdě zavedení definice udržitelného rozvoje do naší legislativy (z.č. 17/1992).

Po slibném začátku však následuje období nedostatečné implementace, díky vnitropolitickému vývoji-rozdělení Československa a vládě vedené V. Klausem, který vnímal udržitelný rozvoj jako nepřátelskou ideologii. Proto v tomto období od r. 1992 do r. 1997 pramení snahy po implementaci výsledků konference v Rio de Janeiro hlavně z nevládního a akademického prostředí. Již na podzim vzniká jako odpověď na výsledky konference z Ria Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ), organizující k otázkám udržitelnosti semináře, konference a projekty. Byl dokončen projekt „Trvale udržitelná budoucnost pro Českou republiku a Slovensko“ kolektivem autorů vedených RNDr. P. Nováčkem. Pod vedením prof. B. Moldana vzniká Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy v Praze, věnující se otázkám udržitelného rozvoje. V r. 1994 vznikla Národní síť zdravých měst (NSZM) jako česká odpověď na iniciativu WHO ve směru k udržitelnému rozvoji měst. Na začátku r. 1997 došlo k přenosu zkušeností ze Seattlu (projektu Sustainable Seattle) díky konferenci „Indikátory kvality života ve městech“ organizované společně magistrátem města Hradec Králové, Americkými mírovými sbory a STUŽ.

V dalším, předvstupním období do EU (od konference Rio+5 v r. 1997 zhruba po Světovou konferenci OSN o udržitelném rozvoji v Johannesburgu v r. 2002) došlo ke změně, termín udržitelný rozvoj se stává součástí programů vlád, vznikají první strategie udržitelného rozvoje. Od r. 1997 do r. 2001 byl realizován za účasti mnoha vědeckých týmů rozsáhlý projekt „K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek “ podporovaný UNDP a ministerstvem zahraničních věcí, koordinovaný Centrem UK pro otázky životního prostředí pod vedením prof. B. Moldana. Výsledkem byl tolik potřebný analytický materiál k udržitelnému rozvoji a též první verze strategie udržitelného rozvoje ČR. Jako dopracování strategie na základě pokynu tehdejšího ministra a jako příprava ČR na Johannesburskou konferenci o udržitelném rozvoji vznikla v r. 2002 na Ekologickém ústavu pod vedením doc. J. Sejíka a Ing. I. Dejmalu „Strategie udržitelného rozvoje: Od ekonomického růstu k udržitelnému rozvoji“, která však se pro její radikální cíle následně nestala vládním materiálem. Vznikl též návrh zákona o trvale udržitelném rozvoji a změně některých zákonů, avšak zůstalo jen u návrhu. Došlo též k prvnímu zavádění místních Agend 21 v některých obcích, většinou na základě využití britských zkušeností.

V implementačním období po summitu v Johannesburgu, tj. po r. 2002 lze rozeznat tři období:

První období, trvající do r. 2007, kdy došlo k pozitivnímu vývoji jak v Evropské unii, do které ČR čerstvě vstoupila, tak i v ČR. V r. 2003 vzniká na základě úsilí nevládního sektoru (např. výzvy z konference Johannesburg+1 v Olomouci) i osvědčených vládních činitelů Rada vlády pro udržitelný rozvoj – RVUR (usn. vlády č. 778/2003). Vznikají pracovní skupiny RVUR pro otázky komunikace, strategie, indikátorů a místní Agendy 21 (MA 21) a je svoláváno Fórum udržitelného rozvoje pod patronací RVUR. Dále je Ústavem pro ekopolitiku navržena, resorty dopracována a vládou schválena první ofici-

ální strategie udržitelného rozvoje ČR (usn.vl.č. 1244/2004), vycházející z Göteborgské Strategie udržitelného rozvoje EU. O braní v potaz udržitelného rozvoje napovídá i uzákonění podpory výroby energie z obnovitelných zdrojů (zákonem č.180/2005). Rozrůstalo se hnutí místních Agend 21, byla postupně vytvořena metodika a kritéria pro hodnocení směřování měst k udržitelnosti, některá města se podílela i na vypracování evropských indikátorů udržitelnosti pro města. K udržitelnému rozvoji měla přispět i Státní politika životního prostředí na léta 2004-2010, vycházející již z 6. Akčního programu životního prostředí EU. V oblasti vzdělávání vzniklo Forum vysokoškolských učitelů pro udržitelný rozvoj, působící dodnes.

Další období bychom mohli nazvat obdobím přípravy nové strategie, resp. Strategického rámce udržitelného rozvoje, či adaptace na obnovenou strategii udržitelného rozvoje EU z r. 2006, trvajícím od r. 2007 do roku 2010. V tomto období došlo k některým krokům, vedoucím k udržitelnosti, např. podpoře obnovitelných zdrojů energie a k podpoře energetických úspor (např. programem Zelená úsporám). Byl vytvořen a vládou schválen Strategický rámec udržitelného rozvoje (usn. vlády č. 37/2010). V nevládním sektoru vznikla „Velká výzva“ Hnutí Duha, tj. iniciativa a návrh zákona o 2% snižování emisí skleníkových plynů ročně v ČR podle britského vzoru. Hnutí místních Agend 21 dostalo konečně státní podporu – možností financování projektů, zavádějících procedury dle metod místních Agend 21 u municipalit, majících zájem o jejich zavedení. Byla též aktualizována sada kritérií MA 21. Vznikla Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj a následně po velkých kontroverzích i její akční plán.

Posledním obdobím zhruba od poloviny r. 2010 je období ignorování udržitelného rozvoje na státní úrovni (bohužel došlo k zrušení místa tajemníka RVUR, implementace SRUR byla vládou vzata jen na vědomí, takže není závazná pro jednotlivé ministry, není podporován další rozvoj obnovitelných zdrojů apod.). Udržitelný rozvoj tak probojovávají nevládní organizace a akademický sektor. : např. projektem „Česko hledá budoucnost“ (koordinovaným o.s. Glopolis), či dokonce návrhem alternativní energetické koncepce „Chytrá energie“ v r. 2010 (návrh koncepce vytvořilo několik ekologických nevládních organizací ve spolupráci s prestižním Wupertálským institutem v Německu). Greenpeace po publikování „Energetické (r)evoluce pro Evropu“ připravuje ve spolupráci s Německým institutem pro letectví a kosmonautiku návrh další alternativní koncepce „ Energetická (r)evoluce pro Českou republiku. Tento rok vzniká pod patronací Centra UK pro otázky životního prostředí, University J.E.Purkyně v Ústí a STUŽ dokonce Regionální centrum expertízy (RCE) ke vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Nyní též vznikla Platforma udržitelného rozvoje jako síť nevládních organizací i jednotlivců s cílem koordinace úsilí nevládního sektoru o nasměrování České republiky k udržitelnému rozvoji.

Celkově lze uzavřít, že Česká republika sice od konference v Rio de Janeiro neustrnula na neudržitelných cestách rozvoje, o čemž svědčí výše popsané aktivity, čeká ji však ještě dlouhá cesta k naplňování dlouhodobě udržitelné budoucnosti.

Rio+20 - veřejná debata: I. část

Nevládní neziskové organizace (NNO)

Ekologické nevládní organizace zažily v devadesátých letech nebývalý rozvoj – jde o prvek otevřené či přímé demokracie, která se zde konečně mohla projevit. Ekologická témata byla podstatnou součástí transformace společnosti po roce 1989; environmentálně orientované NNO v tomto období navazují na bohaté tradice v oblasti ochrany přírody a rozšiřují spektrum svého zájmu na další témata UR; oblast získává legislativní podporu a institucionální zázemí, je začleněna do agendy státní správy a jsou vytvořeny předpoklady pro podporu nezávislých aktivit. Na MŽP ČR byl také brzy vytvořen samostatný úsek zaměřený na vzdělávání, výchovu a osvětu a spolupráci s neziskovými organizacemi. Ten vypracoval strategii státní podpory ekologické výchovy na 90. léta, jež byla schválena usnesením vlády č. 232/1992 – na jejím základě až dosud plní MŽP ČR úlohu odborného garanta environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, tuto oblast koordinuje a kontroluje.

Od pádu totality byly tyto NNO také významně podporovány ze zahraničí, ať již přímo nebo pod vlivem především EU na českou vládu a její strategie, institucionální a právní nástroje. Takto byl např. přijat zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí (ve znění zákona č. 6/2005 Sb., o přístupu k informacím o životním prostředí), který odpovídá požadavkům Evropské unie a je harmonizován s příslušnou směrnicí č. 90/313/EHS, o svobodě přístupu k informacím o životním prostředí. S tím souvisí i financování činnosti NNO především ze státního rozpočtu a peněz Evropských strukturálních fondů (např. Operační program životní prostředí).

Za uplynulých 20 let se tak existující ekologické organizace (např. Český svaz ochránců přírody, Bron-tosaurus) dynamicky rozvíjely, proměňovaly, vznikly různorodé iniciativy nové (např. Společnost pro udržitelný život, Děti Země, Nezávislé sociálně ekologické hnutí (NESEHNUTÍ), Oživení ...) a všechny se postupně staly často profesionálními a odborně zdatnými organizacemi, které mají své místo v demokratickém dialogu o životním prostředí a udržitelném rozvoji – reprezentují názory občanů a odborníků, hrají roli v zapojení veřejnosti. Vznikly organizace, které mají na starosti jednotlivá témata udržitelného rozvoje jako je doprava, energetika atd. (Hnutí DUHA, Centrum pro dopravu a energetiku, Auto*mat), poskytují právní služby (Ekologický právní servis); vedle tradičních organizací zaměřených na ochranu přírody a krajiny jsou zde nové (Společnost pro krajinu), mající na starosti Úmluvu o krajině (CENELC) nebo tradiční formy hospodaření v krajině (Veronica). Značně se rozrůstají sítě a partnerství těchto organizací (Zelený kruh, Pavučina – síť středisek ekologické výchovy). Celkově se české nevládní organizace mnohé naučily, jsou schopné samostatně podávat projekty či vytvářet vlastní finanční zdroje, dovedou komunikovat na všech úrovních a navazovat partnerství nejen v ČR, ale i v zahraničí.

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) a vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR)

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) tvoří dnes ucelený systém: je rozpracováno do souboru strategií a konkrétních opatření na úrovni státní správy; nových cílů a přístupů, odpovídajících metodik a evaluačních nástrojů určených pro vzdělavatele. Význam environmentálního vzdělání je zdůvodněn ve Státní politice životního prostředí České republiky, která se stala východiskem pro

zpracování Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice¹. Ve věci EVVO spolupracuje MŽP s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na základě Meziřesortní dohody o spolupráci v oblasti environmentální osvěty, vzdělávání a výchovy podepsané v roce 1999 a v rámci Meziřesortní pracovní skupiny environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty při MŽP (jejími členy jsou zástupci Úřadu vlády, většiny ministerstev, krajských úřadů, dále např. AOPK ČR a některých neziskových organizací, které se věnují EVVO).

Vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) se formuje v první polovině 90. let 20. století v souvislosti s vlivem ze zahraničí. Navazuje na mezinárodní závazky; ke Strategii VUR EHK OSN se Česká republika přihlašuje v roce 2005, národní strategie VUR vzniká v roce 2008 (schválena vládním usnesením v červenci stejného roku pod názvem *Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky (2008 – 2015)*). Akční plány Strategie VUR má na starosti Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které v r. 2009 pro tyto účely ustavilo Pracovní skupinu ke vzdělávání pro udržitelný rozvoj při Radě vlády pro udržitelný rozvoj a vybudovalo expertní tým, který se na přípravě dokumentu významně podílel. Tento dokument byl přijat vládou České republiky r. 2011 pod názvem „Vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) – Opatření pro roky 2011 a 2012 ke Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky (2008-2015)“, avšak na jeho financování nebyla vyčleněna ani koruna.

Z konkrétních institucí či nevládních organizací se k tématu VUR hlásí např. Společnost pro trvale udržitelný život, Národní ústav dalšího vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Národní institut dalšího vzdělávání, Národní síť zdravých měst, Klub ekologické výchovy, některá střediska ekologické výchovy (Sdružení Tereza, SEVER) a organizace zabývající se globálním rozvojem vzděláváním (např. Člověk v tísni, Společnost pro fair-trade). Významným trendem, který se v této oblasti v poslední době uplatňuje, je slučování NNO (zaměřených na EVVO, šíření informací, poradenství aj. aktivity neziskového sektoru) do tematických celostátních sítí – např. od r. 1999 probíhající program Národní síť středisek a center environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, do kterého je nyní zapojeno 102 subjektů ze všech krajů v ČR. Zde se uskutečňují vzdělávací programy pro různé cílové skupiny; NNO se ale také podílejí na autorské tvorbě publikací, učebních pomůcek a popularizačních materiálů a jsou často zapojeny do konkrétních projektů vyhlášených například Ministerstvem životního prostředí. Významným prvkem je postupné zvyšování odbornosti co se týče hlavních témat VUR a také v metodických a koncepčních otázkách: informovanost učitelů zajišťuje na vysoké úrovni časopis Bedrník; kritický a profesionální prvek byl do diskuzí o podobě EVVO vnesen se založením elektronického recenzovaného časopisu Envigika v r. 2006.

Samostatnou kapitolou je VUR na vysokoškolské úrovni. Od dob komunismu se zde formují základy environmentálních oborů, z nichž se mnohé postupně vyvinuly v samostatné disciplíny, např. hygiena nebo chemie prostředí, environmentální ekonomie, právo životního prostředí atd. Vznikly četné vysokoškolské ústavy nebo katedry, jejichž výuka je zaměřena na interdisciplinární souvislosti – např. Katedra humanitní environmentalistiky na Masarykově univerzitě v Brně, Katedra sociální a kulturní

¹ Tento SPEVVO byl schválen usnesením vlády č. 1048 ze dne 23. října 2000 jako základní nadřezortní strategický podklad pro dlouhodobý rozvoj environmentálního vzdělání v celé jeho šíři: stanovuje cíle a úkoly, specifikuje prostředky k jejich dosažení; jeho závěry se dotýkají všech obyvatel, jeho cílem je zvýšit odpovědnost všech složek společnosti, a jeho součástí je i osvěta a poradenství. Poradenství je pak vyčleněno ze SPEVVO a je upraveno samostatně Rozvojovým programem environmentálního poradenství v České republice pro období 2008 – 2013. Prováděcími strategickými dokumenty Státního programu EVVO jsou dvouleté akční plány obsahující konkrétní opatření pro dané období; poslední Akční plán na léta 2010-2012 přijatý usnesením vlády č. 1302 ze dne 19. října 2009 navazuje na předešlé akční plány.

ekologie na FHS UK v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí UK, Fakulta životního prostředí UJEP v Ústí nad Labem aj. V čele podobných institucí jsou vždy osobnosti, které dokáží prosadit interdisciplinární tematiku ve stále více specializovaném a konkurenčním prostředí VŠ výuky.

Dialog o podobě EVVO a VUR byl v nedávné minulosti veden mezirezortně a byly do něj zapojeny všechny důležité společenské skupiny – orgány tohoto dialogu však v poslední době přestaly de facto existovat. Česká vláda v souvislosti se svými politickými prioritami a úspornými opatřeními v době hospodářské krize ruší svá usnesení k EVVO, VUR i ekologickému poradenství (EP); finanční zajištění této oblasti ze strany MŠMT zaniklo již v r. 2010, přitom se však kvůli administrativním úsporám plánuje zahrnutí Akčního plánu EVVO (dosud v gesci MŽP) do nového AP VUR (v gesci MŠMT). MŽP, které bylo doposud hlavním podporovatelem projektů a aktivit VUR, počátkem roku 2012 rozpustilo Odbor nástrojů politiky životního prostředí a de facto se tak vzdalo agendy environmentálního vzdělávání i systematické podpory nevládních organizací jako takových. Finanční podpora EVVO a nevládních organizací ze strany MŽP rapidně klesá: na EVVO nebude využito 150 mil. Kč z Operačního programu životního prostředí (OPŽP); MŠMT od r. 2010 nevyčleňuje prostředky na EVVO, ani VUR (údajně stačí Operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost, OPVK – viz Tab. 1). Navíc byla odstraněna stará a chybí nová kontaktní osoba na EHK OSN, což je známkou nezájmu o zkušenosti z rozvíjení procesu VUR v zemích EHK OSN a v EU.

Tab. 1 Projekty NNO v oblasti EVVO podpořené MŠMT, 2006–2010 (Statistická ročenka ŽP, 2011)

Rok	Počet podpořených projektů	Finanční částka [Kč]
2006	10	1 650 000
2007	26	5 649 460
2008	23	5 182 274
2009	20	4 838 888
2010	0	0

Source: MŠMT CZ

Tab. 2 Projekty EVVO podpořené z Národních programů SFŽP, 2006–2010 (Statistická ročenka ŽP, 2011)

Rok	Počet podpořených projektů	Finanční částka [Kč]
2006	10	103 296 000
2007	9	9 339 000
2008	28	44 202 800
2009	37	97 892 534
2010	43	53 781 354

Plány a požadavky NNO v oblasti EV a VUR

Silné stránky (S)	Slabé stránky (W)
Rozvíjejí se nové přístupy, metody, obory,... roste diverzita, konkurenční prostředí. Evolucí se vytříbily schopné organizace NNO, které zajišťují programy neformálního vzdělávání. V minulosti bylo vytvořeno dobré legislativní prostředí a institucionální zázemí pro EVVO i VUR. Rozvíjí se systém evaluace zaměřený na cíle v doménách učení jiných než kognitivní. Spolupráce mezi NNO samotnými a školami různých stupňů se rozvinula do funkční podoby. Vznikají publikační média, zvyšuje se jejich odborná úroveň, záběh (autoři, recenzenti), zapojení učitelů z praxe atd.	Finanční problémy jsou omezením dalšího rozvoje oblasti – přetíženost aktérů, nekoncepčnost aktivit, malá flexibilita, malá publicita Neexistuje spolupráce mezi EVVO, VUR a globálním vzděláváním – důvodem je nekompetentnost úředníků, kteří rozhodují (ve Vilniuské strategii jsou tyto oblasti propojeny). Malá gramotnost celkové populace – odborníci v praxi nemohou kompetentně rozhodovat Neexistence institucionálního zázemí a kritérií kvality interdisciplinární výuky na VŠ úrovni. Nepředvídatelné prostředí v celém systému vzdělávání všech stupňů i v systému VaV (hodnocení kvality je zaměřeno především k vykazování kvantitativního výkonu, jež staví humanitněji orientovaná pracoviště do stínu přírodovědně a aplikačně orientovaných oborů v rámci financování vysokého školství).
Příležitosti (O)	Hrozby (T)
Podpora interdisciplinární výuky a výzkumu, otevřenost vůči potřebám společnosti. Potřeba odlišit účinné, nenákladné a efektivní projekty od ostatních NNO mají být respektovány jako rovnocenný partner dialogu, být součástí tvorby vzdělávacích strategií a ovlivňovat výsledky rozhodovacího procesu. Uznání a zdůrazňování nezastupitelné role environmentální výchovy a vzdělávání pro udržitelný rozvoj ve vzdělání lidí na této planetě, aby byli schopni čelit současným i budoucím krizím a výzvám.	Přerušení implementace strategií nebo zrušení základních legislativních nástrojů: SP EVVO, Národní strategie UR nebo RVP. Likvidace zázemí v rámci státní správy (MŽP, odbor nástrojů politiky životního prostředí), sítě spolupráce, expertních a poradních orgánů, které jsou hlavním komunikačním mechanismem mezi různými skupinami. Konzervativní praxe české učitelské veřejnosti – málo kritický přístup, spoléhání se na autority. Dlouhodobé podfinancování školství, měnící se priority s měnícími se ministry, vyčerpání a demotivace mnoha učitelů vytváří prostředí znesnadňující realizaci našich programů ve školách.

Na těchto výstupech se podíleli především účastníci debaty v rámci konference [Budoucnost, kterou chceme](#) (15. 3. 2012 v Národní technické knihovně v Praze organizované COŽP UK).

Rio+20 - veřejná debata: II. část

Místní Agenda 21 v České republice – Od Ria k Riu + 20

Marie Petrová

RIO de Janeiro 1992 - Agenda 21, kapitola 28

Kapitola 28 Agendy 21 říká: „Velké množství problémů a řešení obsažených v Agendě 21 má své kořeny na úrovni místních aktivit; participace a spolupráce místních úřadů bude proto faktorem určujícím úspěšnost realizace jejich cílů. Místní úřady vytvářejí, řídí a udržují ekonomickou, sociální a environmentální infrastrukturu, dohlíží na plánování, formují místní politiku životního prostředí a předpisy a pomáhají při implementaci národní a subnárodní environmentální politiky. Protože jsou úrovní správy nejbližší lidem, sehrávají důležitou roli ve výchově, mobilizaci i při reakci na podněty veřejnosti a pomáhají tak dosažení udržitelného rozvoje.“

Jak se s touto výzvou a dobrovolným závazkem vypořádala v uplynulých dvaceti letech Česká republika?

Josef Vavroušek

V úvodu je třeba zmínit jméno, které se zapsalo nejen do československých, ale i světových „dějin udržitelnosti“. Je to jméno prvního (tehdy ještě) česko-slovenského ministra životního prostředí, významného českého ekologa, publicisty a politika konce 20. století: Josef Vavroušek.

"Josef Vavroušek byl v českém a evropském prostoru mimořádnou osobností integrující odbornost, veřejné působení a klasickou podobu zastupitelské politiky v tvořící se otevřené liberální občanské společnosti. Výrazně se podílel na tvorbě základů československé a české legislativy životního prostředí, uspořádáním první celoevropské konference ministrů životního prostředí v červnu 1991 na Dobříši zahájil významný evropský politicko-environmentální proces, trvale zvaný „dobříšský“. Jako vedoucí československé delegace na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Riu de Janeiro v červnu 1992 dává jeden z prvních předvídavých impulsů k úvahám o funkční reformě Organizace spojených národů. Zakladatelskou činností v oblasti nevládních organizací a současně na akademické půdě, kde inspiruje zkoumání společenskovedních souvislostí udržitelného rozvoje, posiluje Vavroušek veřejný život a skutečnou, nepředpojatou odbornost, vtělenou do pěti knih, čtyřiceti studií a půldruhého sta odborných článků."

Ivan Rynda, držitel Ceny Josefa Vavrouška za rok 2002

ČR a udržitelný rozvoj

Tehdejší Česko – Slovensko svou pozici, vybudovanou Josefem Vavrouškem, nevyužilo. Pár týdnů po Summitu Země došlo ke změně vlády - a s ní i oficiální změně pohledu na udržitelnost, životní prostředí i občanskou společnost. O necelé tři roky později, v březnu 1995, zahynul Josef Vavroušek ve slovenských horách.

Myšlenku udržitelného rozvoje nesli dál jeho spolupracovníci, žáci a řada dalších, kteří na tomto poli a její osvěty odvedli velký kus práce. A to i v období, kdy k této činnosti rozhodně nebyli povzbuzováni.

Československo se rozdělilo na dva samostatné státy. Některé politické strany v nové České republice se k udržitelnému rozvoji – jako principu – hlásily, zůstávalo ale spíš u deklarace. Hlubší snahu uchopit všechny souvislosti a systémově s nimi pracovat nedokázal žádný z politických subjektů. Dařilo se to ale jiným „hráčům“ a v „menším“ měřítku: na lokální úrovni. Důležitou roli v mnoha oblastech hrály neziskové organizace. To platí i pro místní Agendu 21. S nimi pak několik „osvícených“ představitelů municipalit realizovalo aktivity k naplňování MA21, zejména v pilotních projektech. Ministerstvo životního prostředí podporovalo tyto aktivity menšími granty, případně spolufinancováním pilotních projektů, hrazeným často z dostupných zahraničních zdrojů a ve spolupráci se zahraničními partnery (např. Velká Británie, Nizozemí). Již ve druhé polovině 90. let MŽP zakotvilo místní Agendu 21 do Státní politiky životního prostředí a nastavilo tak alespoň obecný rámec pro vertikální provázání národní a místní úrovně. Metodicky se místní Agendě 21 věnoval Český ekologický ústav, resortní příspěvková organizace v rámci environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. MA 21 byla vnímána s důrazem na aktivitu místních obyvatel, jejich zapojení do menších projektů a spolupráci s neziskovými organizacemi. První dekádu po Riu nešlo o systémové nastavení a hodnocení. Cílem byly drobnější výstupy a hlavně zapojování veřejnosti, nejčastěji v režii NNO. Cesta ke kritériím a indikátorům, zaměřeným na procesní stránku MA21, která byla započata ve druhé dekádě po Riu, nebyla přijímána jednoznačně a už jako záměr i při realizaci narážela na nesouhlas některých dosavadních aktérů.

Akademický sektor

byl a doposud je jedno z klíčových míst šíření myšlenky udržitelného rozvoje a vytváření rámců pro jeho implementaci. Nelze zobecňovat, „nový“ způsob myšlení nebyl a není jistě uplatňován plošně. Jestliže na některých vysokých školách (zejména ekonomického směru) je udržitelný rozvoj termín téměř zapovězený, jiné odvedly za uplynulých dvacet let na tomto poli významný kus práce. Zde je třeba jmenovat Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy: od svého vzniku v květnu r. 1992 se Centrum věnovalo problematice vzdělávání, podílelo se na řešení výzkumných a jiných projektů a staralo se o koordinaci v řadě otázek z oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje v rámci Univerzity i mimo ni. Postupně se díky finančním zdrojům z různých grantů podařilo v rámci Centra vybudovat samostatný výzkumný kolektiv zaměřený na indikátory udržitelného rozvoje, na otázky environmentální ekonomie a sociologie a na vzdělávání pro udržitelný rozvoj.“
www.czp.cuni.cz

Systém místní Agendy 21, budovaný v České republice se snažil průběžně využívat odborného potenciálu akademického sektoru. Teprve v posledních několika letech se expertní podpora uplatnila v MA21 ve velké míře. Odborníci z akademického sektoru spolupracují s nejlepšími městy. Podíleli se na tvorbě metodiky pro hodnocení nejlepších udržitelných měst – včetně stanovení indikátorů. Spolupráce expertů a zástupců měst je oboustranně přínosná: experti poskytnou městům své znalosti a nadhled, města zase jejich teoretickým závěrům zpětnou vazbu z praxe.

Neziskovky

Téma místní Agendy 21 uchopily neziskové organizace, zejména ty environmentální. V 90. letech byl aspekt životního prostředí v těchto aktivitách dominantní. Důraz byl kladen zejména na zapojování veřejnosti do plánování a rozhodování. NNO se snažily na jedné straně různými metodami aktivizovat místní obyvatele, na straně druhé spolupracovat s místními radnicemi. Na druhé straně veřejná správa - až na výjimky - působila spíše v roli záštity projektů. V municipalitách se začínalo díky NNO (zejména Ústav pro ekopolitiku a později TIMUR, viz část II. Nevládní organizace...) pracovat

s indikátory udržitelného rozvoje. Měření však poměrně dlouhou dobu bylo většinou cílem samo o sobě a nebylo navázáno na další práci s indikátory, která by umožňovala postupně dosahovat dílčích změn a realizace vizí.

Osvícení průkopníci

I na radnicích bylo i v 90. letech „pár“ osvícených politiků, kteří – navzdory celkovému politickému trendu – byli ochotni vidět v konceptu udržitelného rozvoje dlouhodobý smysl a šanci. Pochopili, že zásadní roli v MA21 hraje místní veřejná správa. Tito politici, kteří se již v 90. letech vydali touto cestou bez ohledu na politickou orientaci, jsou většinou důležitými postavami na komunální politické scéně dodnes.

Sít'ová spolupráce - Národní sít' Zdravých měst ČR

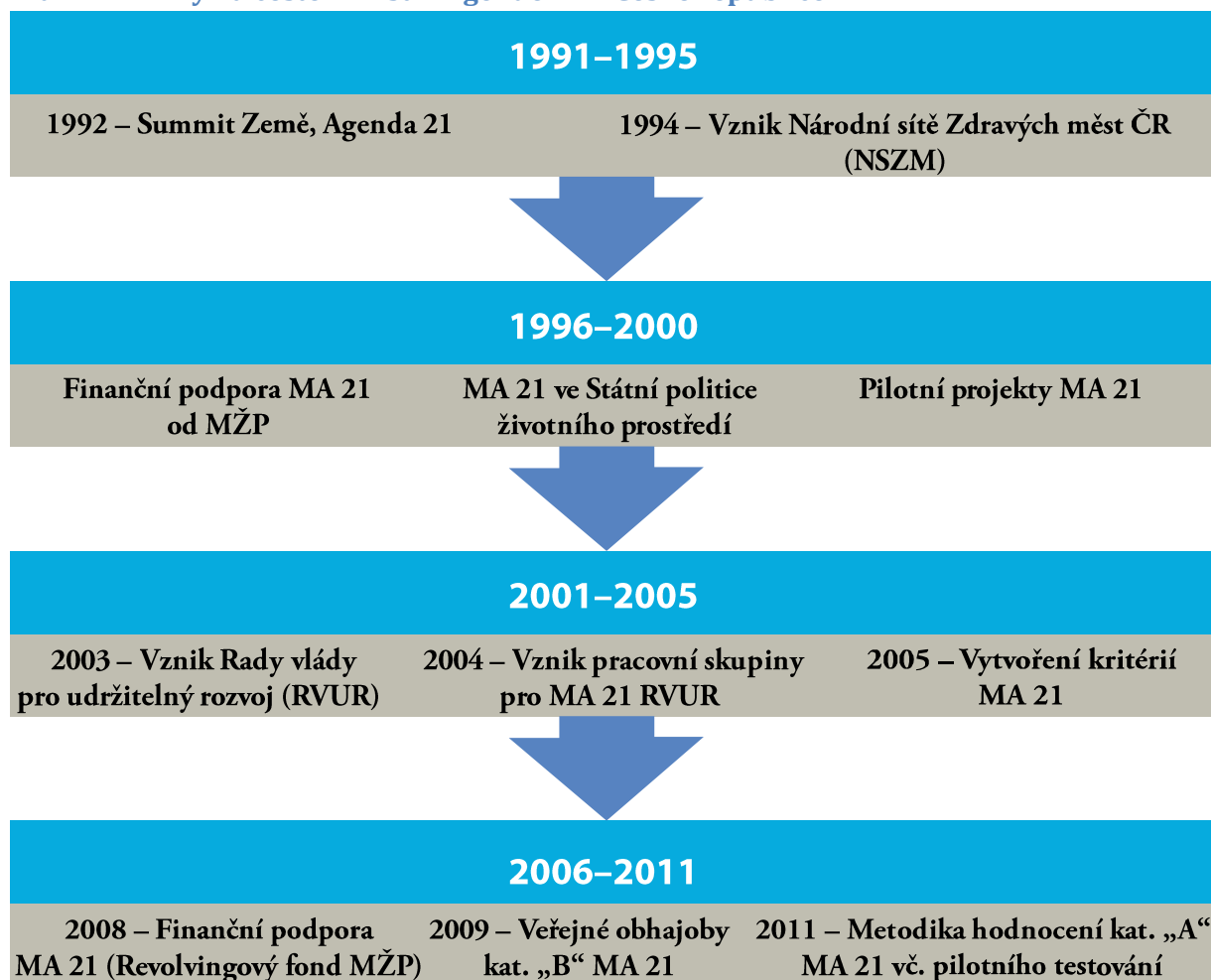
V roce 1994 vznikla asociace municipalit (obce/města/ mikroregiony/kraje) Národní sít' Zdravých měst ČR (NSZM) jako člen Světové zdravotnické organizace (WHO). Asociace si kladla za cíl podporovat místní rozvoj, který povede ke zkvalitnění života a zdraví obyvatel.

„V roce 1988 iniciovala OSN - Světová zdravotní organizace (WHO) mezinárodní Projekt Zdravé město (WHO Healthy Cities Project), ke kterému přizvala nejvýznamnější evropské metropole. Za patnáct let trvání projektu vzniklo v Evropě 1300 Zdravých měst ve 30ti zemích. Po roce 1989 se myšlenky uvedeného projektu začaly realizovat i ve městech České republiky. V roce 1994 vytvořilo jedenáct aktivních měst asociaci s názvem Národní sít' Zdravých měst České republiky (NSZM ČR). Od roku 2003 je asociace otevřena všem formám municipalit. Asociaci dnes tvoří více než stovka municipalit - měst, obcí, mikroregionů a krajů.

NSZM ČR získala titul *Světový projekt EXPO 2000* za svoji *metodiku*. V roce 2003 získala NSZM za svoji aktivitu *Cenu ministra životního prostředí ČR*. V roce 2004 získala NSZM akreditaci Ministerstva vnitra jako *Vzdělávací instituce pro veřejnou správu*. V roce 2006 získala NSZM za *Cenu ministerstva vnitra* za svůj info-systém DataPlán. Světová zdravotní organizace (WHO) řadí NSZM mezi *3 vůbec nejúspěšnější a nejaktivnější sítě Zdravých měst v rámci Evropy*.“ (www.ZdravaMesta.cz)

NSZM se stala nejvýznamnější zastřešující organizací praktických realizátorů místní Agendy 21 v České republice a zdrojem velmi důležité zpětné vazby pro podporu MA21 z národní úrovně.

Hlavní milníky na cestě k místní Agendě 21 v České republice

Johannesburg a místní Akce

Světový Summit v Johannesburgu 10 let po Riu přišel s doporučením posunout se od agendy k akci, resp. od „místní Agendy k „místní Akci“. Místní Akce v českých podmínkách znamenala jednotlivé konkrétní drobnější projekty – ve smyslu „i malý čin je lepší, než velká slova“, a místní Akce je srozumitelnější variantou Agendy s konkrétními výstupy. Vadou byla nesystémovost a to, že projekty vznikaly ad hoc, iniciovány a „neseny“ponejvíce neziskovými organizacemi. Skupina, která se při Ministerstvu životního prostředí začala tvořit v roce 2003, se ale systémového přístupu nechtěla vzdát. S tím, že úspěšná Akce má nezbytné předpoklady - politickou podporu, strategické začlenění, komunikaci s odbornou a širokou veřejností. Nechceme-li na tyto aspekty rezignovat a realizovat pouze drobné projekty, je třeba, aby se místní Akce stala nutnou (ale nikoliv samostatně postačující) součástí systémového přístupu místní Agendy 21.

Témata roku

Záměr *Společných témat „místních akcí“* NSZM byl impulsem pro vyhlášení tzv. Témat roku pro všechny místní Agendy 21 v ČR pod záštitou Rady vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR), ve spolupráci s její Pracovní skupinou pro MA21(viz níže), při ní. Do celostátní spolupráce na tématech se tím zapojily resorty a odborní partneři. Ke konkrétním tématům vznikly mikrotýmy, sdružující zájemce z různých

subjektů o danou problematiku. Nejúspěšnějšími tématy byly Udržitelná doprava a Udržitelná energetika

RVUR

Rada vlády pro udržitelný rozvoj hraje v České republice důležitou roli i pro místní Agendu 21. Vznikla v roce 2003 jako „stálý poradní, iniciační a koordinační orgán vlády České republiky pro oblast udržitelného rozvoje a strategického řízení. Předsedou Rady je předseda vlády, výkonným místopředsedou ministr životního prostředí, místopředsedy jsou ministr průmyslu a obchodu a ministr práce a sociálních věcí, a to z titulu svých funkcí. Členy Rady jsou zástupci ústředních orgánů státní správy, územní samosprávy, sociálních partnerů, akademické obce a neziskového sektoru.“ (www.mzp.cz)

Přes poměrně volné ukotvení Rada působí do současnosti. Nevyužívá sice svého potenciálu – její hlas je poradní a tudíž nezávazný, na druhé straně jejím přičiněním se ČR zabývá otázkou udržitelnosti a má v současné době platný dokument Strategický rámec udržitelného rozvoje. Místní Agenda 21 je pak součástí jeho implementace.

Pracovní skupina MA21

vznikla v roce 2003 jako pracovní orgán Ministerstva životního prostředí, v následujícím roce se stala pracovním orgánem Rady vlády pro udržitelný rozvoj. Záměrem bylo vytvořit otevřenou diskusní platformu, která by myšlenky místní agendy 21, dosud zcela volně interpretované, dala základní kritéria, umožnila určitou měřitelnost, poskytla metodický rámec a nastavila standardy procesů i výstupů. Skupina je složena ze zástupců ústředních orgánů státní správy, koordinátorů místních Agend 21 v obcích a regionech, zástupců Národní sítě Zdravých měst ČR, akademické sféry a nestátních neziskových organizací. Kromě oficiálních členů Pracovní skupiny se setkání mohou účastnit i hosté se zájmem o místní Agendu 21 v České republice. „Činnost pracovní skupiny se zaměří na hledání způsobů, jak šířit zkušenosti s implementací místní Agendy 21 v dalších obcích, mikroregionech a krajích. Cílem je, aby se místní Agenda 21 stala běžným nástrojem veřejné správy a tím přispěla k zavádění principů udržitelného rozvoje v praxi.“ (www.ma21.cz)

Dlouhodobě se potvrdilo, že dobré nastavení procesů a politická podpora jsou nezbytnými předpoklady pro systémový přístup, strategické plánování se zapojením veřejnosti a konečně i pro konkrétní (pokud možno měřitelné) výstupy.

Definice MA21

MA 21 byla definována touto pracovní skupinou v roce 2012 definována pro účely Koncepce podpory místní Agendy 21 v ČR definice následujícím způsobem:

„MA21 je nástroj ke zlepšování kvality veřejné správy, strategického řízení, zapojování veřejnosti a budování místního partnerství, s cílem podpořit systematický postup k udržitelnému rozvoji na místní či regionální úrovni.“

Samosprávy, které již dnes metodu místní Agendy 21 u nás uplatňují, rády používají jednoduchou vlastní definici toho, co tím sledují: „*Dělat správné věci správně*“.

Kritéria MA21 (samostatná příloha textu a www.ma21.cz)

V průběhu roku 2004 vytvořila PS MA21 sadu jedenadvaceti Kritérií MA21. V následujícím roce byla sada pilotně otestována a upravena. K 1. lednu 2010 došlo k aktualizaci kritérií MA21 tak, aby lépe

vyhovovala rozdílným typům municipalit – vzniklo 5 sad: pro malé obce, města, města s městskými částmi, mikroregiony a kraje. Kritéria MA21 jsou členěna do čtyř základních kategorií:

- *Kategorie D: „START“* („začátečnická“ úroveň MA21, předpokládá organizační zajištění procesu MA21).
- *Kategorie C: „STABILIZACE“* (mírně pokročilá úroveň MA21, předpokládá aktivní zapojení veřejnosti a politické zastřešení procesu MA21).
- *Kategorie B: „SYSTÉM ŘÍZENÍ“* (pokročilá úroveň MA21, předpokládá zavedení a používání systému řízení municipality dle zásad MA21).
- *Kategorie A: „DLOUHODOBÝ PROCES“* (nejvyšší úroveň MA21, strategický a dlouhodobý rozvoj municipality za aktivní účasti veřejnosti, založený na principech udržitelného rozvoje a směřující ke zvyšování kvality života svých občanů).

Těmto kategoriím předchází ještě tzv. „nulová“ kategorie „Zájemci“, která zahrnuje všechny evidované zájemce o problematiku MA21 a je otevřena nejen municipalitám, ale také dalším subjektům aktivně zapojeným do realizace MA21, např. neziskovým organizacím. Každá z kategorií má vlastní kritéria a měřitelné ukazatele. Předpokladem pro přiznání kategorie je naplnění a zdokumentování všech v ní obsažených Kritérií MA21.

Databáze MA21 – *webové prostředí pro plnění a aktualizaci Kritérií MA21* www.ma21.cz Údaje o MA 21 databázi MA21, kterou z pověření [Ministerstva životního prostředí](#) provozuje CENIA, česká informační agentura životního prostředí a příspěvková organizace MŽP.

celkový počet municipalit registrovaných v MA21

k datu	počet
30.5.2012	157

počet municipalit registrovaných MA21 v jednotlivých kategoriích

kategorie	počet
kategorie B	6
kategorie C	34
kategorie D	28
zájemci	89
ostatní	33

počet jednotlivých typů municipalit

typ žadatele	počet municipalit
kraj	6
malá obec	55
mikroregion	10
obec	84
statutární město	2

Revolvingový fond

V roce 2008 byl na podporu místní Agendy 21 otevřen tzv. Revolvingový fond Ministerstva životního prostředí. Ve čtyřech letech bylo ve čtyřech výzvách rozděleno cca 45 miliónů Kč. Žadatelé mohli žádat o granty na podporu procesů i výstupů MA21. Podmínkou bylo systémové a provázané nastavení a konkrétní měřitelné výsledky. Systém pro hodnocení byl nastaven transparentně. Podmínkou pro získání grantu bylo mj. postup o jednu kategorii v rámci kritérií MA21. Revolvingový fond zvýšil zájem o místní Agendu 21 a pomohl nejen nárůstu počtu zapojených municipalit, přílivu nových zájemců, ale také kvalitě procesů i výstupů u těch pokročilých. Na konci roku 2011 byla podpora MA21 z Revolvingového fondu v rámci úspor zastavena.

Dobrá praxe www.dobrapraxe.cz Přidanou hodnotou všech kvalitních postupů je možnost jejich sdílení a tím šíření dobré praxe. Místní Agenda 21 poskytuje v tomto ohledu velké množství inspirace. O to, aby se dobrá praxe nešířila jen náhodně, se systémově stará Národní síť Zdravých měst ČR (NSZM, také viz výše, odstavec Síťová spolupráce). „Asociace se dlouhodobě zaměřuje na přenos příkladů dobré praxe a zkušeností mezi svými členy a podporuje jejich přirozenou soutěživost a schopnost učit se od těch, co již prošli cestu. Vytvořila přehlednou a uživatelsky příjemnou **Databázi DobráPraxe**, kde je možné najít vybrané příklady z celkem devíti oblastí – *veřejná správa, životní prostředí, zdraví, volný čas, sociální problematika, vzdělávání, podnikání, zemědělství a venkov a doprava*.“ ...jde o „neotřelá, originální a hlavně efektivní řešení. Obce, regiony, ale i neziskové organizace, školy, místní podniky a další vymýšlejí projekty a realizují aktivity, které napomáhají zlepšit jejich služby, uspořit finance či zvýšit povědomí o určitém tématu - jednoduše řečeno přispívají ke kvalitě života. Přinášejí tak řadu inovativních, pozoruhodných a praktických řešení nejrůznějších problémů.

Metodika „A“ MA21 - expertní spolupráce

Metodika byla vytvořena v letech 2009/10 expertním týmem v koordinované spolupráci s municipalitami. V roce 2011 proběhlo pilotní testování ve 4 municipalitách. Cílem systému hodnocení je vytvoření standardizovaného postupu hodnocení udržitelného rozvoje na místní/regionální úrovni, který umožní dlouhodobě sledovat a porovnávat kvalitu rozvoje municipalit z komplexního pohledu i v dílčích oblastech. Hodnocení lze chápat také jako zkoumání příspěvku municipality k prioritám a cílům Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR. Hodnocení je prováděno uchazečem (obcí, krajem nebo jiným žádajícím subjektem) a oponentním expertním týmem. Nedílnou součástí je komunikace a průběžné konzultace mezi uchazečem a oponentním týmem při PS MA21 RVUR. Postup hodnocení musí být otevřen participaci všech relevantních partnerů.

Plné znění metodiky včetně indikátorů a otázek v příloze a na www.ma21.cz

Hodnocená témata

1. Správa věcí veřejných a územní rozvoj
2. Kvalitní životní prostředí
3. Udržitelná spotřeba a výroba
4. Doprava a mobilita
5. Zdraví obyvatel
6. Místní ekonomika a podnikání

7. Vzdělávání a výchova
8. Kultura a místní tradice
9. Sociální prostředí v obci
10. Globální odpovědnost

Uvedená témata vycházejí z Aalborských závazků a byla upravena pro potřeby hodnocení kategorie „A“ MA21. Nejsou ale určena jen uchazečům o kategorii nejvyšší (v té jsou expertně hodnocena), ale realizátorům MA21 na všech úrovních.

Tahouni - pilotní testování, úspěchy

V roce 2011 pilotně testovala výše popsanou metodiku hodnocení místní udržitelnosti čtyři města, která jsou dlouhodobě na špici místní Agendy 21 v ČR: Chrudim, Kopřivnice, Litoměřice a Vsetín. Tato města dlouhodobě „prošlapávají cestu“ nových přístupů a řešení a pro ostatní jsou inspirací a zdrojem dobré praxe. Všechna zmíněná města jsou příkladem systémovým nastavením řízení, a koordinovanou mezioborovou spoluprací, ale také v dílčích oblastech, např. energetice.

Zvláštní zmínku zasluhuje město Chrudim, které dosahuje dlouhodobě významných úspěchů na světové soutěži **LivCom Awards**.

Více na www.chrudim.eu/zdrave-mesto/livcom.html, <http://www.livcomawards.com/>

Koncepce podpory MA21 v ČR

V lednu 2012 vláda České republiky schválila koncepční materiál Koncepce podpory místní Agendy 21 v ČR a Akční plán pro období 2012–13. Úlohou koncepce je zejména vytvoření národního systémového rámce pro koordinovanou podporu a rozvoj MA21 v ČR. Implementace koncepce by měla mj. zvýšit podporu procesům MA21 ze strany politické reprezentace. Zpracování bylo koordinováno Ministerstvem životního prostředí, z obsahového hlediska je koncepce založena zejména na výstupech diskusí v rámci Pracovní skupiny MA21 Rady vlády pro udržitelný rozvoj. Součástí materiálu je Akční plán na období 2012–13, který zahrnuje konkrétní aktivity a zodpovědnost v uvedeném období.

MA21 jako metoda kvality veřejné správy

Realizace místní Agendy 21 jako metody kvality veřejné správy dle oficiální sady Kritérií MA21 je počínaje rokem 2006 zahrnuta do „Statutů resortních cen Ministerstva vnitra ČR za kvalitu v územní veřejné správě“. Každoročně jsou oceňována města, která dosáhla kategorie C a B bronzovou a stříbrnou cenou.

Zakotvení v koncepčních dokumentech

Strategický rámec UR, Státní politika ŽP, Koncepce podpory místní Agendy 21(MA21) do roku 2020 a Akční plán pro období 2012–13(MŽP), Strategie regionálního rozvoje ČR 2007–2013 (MMR), Strategie realizace Smart Administration 2007–2015 (MV).

Mezinárodní spolupráce

Česká republika spolupracuje zejména s ICLEI. Její zástupce je od roku 2006 členem LA21 European Roundtable – mezinárodní platformy, která sdružuje zástupce evropských zemí(nejen EU), zabývající se podporou místní Agendy 21. Účastníci setkání si vyměňují zkušenosti, předávají dobrou praxi a hle-

dají cesty pro možnou společnou podporu udržitelného rozvoje na místní úrovni. Inspirace a zkušenosti ze zahraničí jsou pak využity v další koncepční práci nebo jsou informace a poznatky předávány přímo municipalitám. Tak se např. Aalborské závazky staly inspirací pro hodnotící systém MA21 v ČR (viz výše, odstavec Hodnocené oblasti).

SWOT analýza

Zjištění a závěry, ke kterým PS MA21 v rámci zpracování koncepce došla, jsou níže shrnuty formou analýzy silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb (tj. SWOT analýza):

Silné stránky (S)	Slabé stránky (W)
S1: Existující struktura pro MA21 na národní úrovni (PS MA21 při RVUR) S2: Funkční metodická podpora (Databáze MA21 apod.), systém Kritérií MA21 a oceňování kvality MA21 (Cena za kvalitu ve veřejné správě MV) S3: Vzor systematické podpory MA21 na krajské úrovni (Kraj Vysočina) S4: Existence celostátní asociace několika desítek pokročilých MA21 (Národní síť Zdravých měst ČR) a existence neziskových organizací zaměřených na podporu MA21 a udržitelný rozvoj na místní úrovni	W1: Nedostatek povědomí obyvatel o problematice MA21 a udržitelného rozvoje W2: Nedostatečná politická podpora na centrální, krajské i místní úrovni (nedocení významu metody MA21 pro veřejnou správu) W3: Omezené finanční zdroje, jejich nevhodné zaměření (není zajištěna provázanost přidělování dotací s kvalitou místního rozvoje, který reprezentuje MA21) a obtížná dosažitelnost a nesystémové využití pro MA21. W4: Nízká úroveň aktivit resortů mimo MŽP, MMR, MV, MZD a MŠMT v oblasti MA21
Příležitosti (O)	Hrozby (T)
O1: Převádění MA21 do praxe a demonstrace reálných pozitivních dopadů O2: Využití operačních programů v období 2014 – 2020 a dalších významných zdrojů pro financování MA21 O3: Systematizace podpory MA21 na národní a krajské úrovni a další rozvoj vzájemné spolupráce realizátorů MA21 (jak v rámci ČR, tak v mezinárodním měřítku) O4: Dosažení široké politické podpory problematice udržitelného rozvoje jako průřezového celospolečenského tématu	T1: Prohlubující se obecná pasivita obyvatel a jejich nezájem o „věci veřejné“ T2: Nepříznivý ekonomický vývoj a s tím spojené omezování financí z veřejných rozpočtů T3: Formalizace některých MA21 bez dopadů na reálný vývoj obce (pouhé „výkaznictví“ ve snaze jakkoliv získat finance) T4: Nepochopení systémového základu MA21 jako nástroje k udržitelnému rozvoji (zaměření obcí pouze na dílčí aktivity vytržené ze souvislostí)

...a jak dál

Místní Agenda 21 má v České republice v současné době dobré systémové nastavení a počet zainteresovaných měst pomalu, ale stále stoupá. Současná krize a na ní navazující restrikce postihly i tuto oblast. Bylo zastaveno financování MA21 z revolvingového fondu (viz výše) a došlo i k personálnímu omezení pro výkon této agendy nejen na úrovni centrální státní správy. Navzdory této skutečnosti je zde MA21 stále na vzestupu. Zejména díky Národní síti Zdravých měst ČR – nejen aktivním členům asociace, vlastním realizátorům MA21 - politikům s vizí, schopným koordinátorům a všem členům místních týmů. Ale i kanceláři NSZM, která v úsporném režimu, leč zcela profesionálně, zpracovává projekty a umožňuje vzdělávací a diskusní akce i další aktivity. Dík náleží i dalším: expertům z akademické sféry, neziskovým organizacím a vstřícným zástupcům jednotlivých resortů.

Místní Agenda 21 je v současnosti v České republice značkou s dobrou pověstí.

místní Agenda 21

*Ing. arch. Marie Petrová, výkonná tajemnice PS MA21 Ministerstvo
životního prostředí*

Literatura

Místní Agenda 21 – Informace, postupy kritéria (2006), kolektiv autorů, Praha: MŽP,

Koncepce podpory místní Agendy 21 v ČR a Akční plán pro období 2012 – 13 (2011), kolektiv autorů,
Praha: MŽP

Metodika hodnocení kategorie „A“ místní Agendy 21(2012), kolektiv autorů, Praha: MŽP

Všechny uvedené texty jsou v plném znění na www.ma21.cz

Internetové informační zdroje

Informační portál o MA 21 - <http://www.ma21.cz>

Oficiální evidence MA 21 v ČR - <http://ma21.cenia.cz>

Národní síť Zdravých měst ČR - <http://www.ZdravaMesta.cz>

Centrum pro otázky životního prostředí UK <http://www.czp.cuni.cz>

Rio+20 - veřejná debata: III. část

Odpovědné podnikání a lokální ekonomické systémy jako jeden z pilířů zelené ekonomiky

Lenka Parkánová

„Zelená ekonomika v kontextu udržitelného rozvoje a snižování chudoby“ – tak zní název jedné ze zásadních kapitol připravovaného závěrečného dokumentu pro Světový summit o udržitelném rozvoji v Riu. Zelenou ekonomiku jako součást cesty k udržitelnému rozvoji vymezuje a propaguje OSN následovně: Mělo by jít o ekonomiku přispívající k lidskému blahobytu způsobem, který úspěšně čelí problému omezenosti přírodních zdrojů, nepoškozuje životní prostředí, ba dokonce snižuje environmentální rizika. Zároveň by zelená ekonomika měla být sociálně příznivá. Investice do efektivních a šetrných technologií, investice, které omezují produkci skleníkových plynů, předcházejí ekosystémovým ztrátám, investice, které ovšem přinášejí nové pracovní příležitosti. To je ve zkratce vize ekonomického systému, skloňovaná nejen na půdě OSN, ale také na poli Evropské unie, která se rozhodla být leaderem zelených inovací. Takto vymezený koncept zelené ekonomiky je zasazením myšlenek udržitelného rozvoje do „ekonomického kabátu“, který ovšem stále hledá svou podobu.

UN Green Economy Initiative

Zelenou ekonomiku podle OSN nelze chápat jako systém rigidních pravidel, ale spíše jako rámec pro rozhodování institucí a ekonomických subjektů na všech úrovních, jehož konkrétní podoba se odvíjí od podmínek v daném místě. Rozvoj zelené ekonomiky by měl být důležitou ingrediencí receptu na udržitelný rozvoj pro všechny země, bez ohledu na jejich vyspělost.

V tomto duchu se nese iniciativa OSN [Global Compact](#), která se snaží rozvíjet a podporovat adekvátní praktiky v podnikatelské sféře a sdílet nové zkušenosti v oblasti lidských práv, práce a životního prostředí. Tato platforma slouží jako prostor pro spolupráci soukromého sektoru s organizacemi OSN a dalšími relevantními neziskovými organizacemi, jako je International Labor Organization či World Business Council on Sustainable Development. Hlavním cílem této spolupráce je prosazení devíti základních principů udržitelného podnikání po celém světě.

Lidská práva

Princip číslo 1 - Firmy by měly podporovat a respektovat ochranu základních lidských práv;

Princip číslo 2 - zajistit, že se žádným způsobem nepodílí na jejich porušování.

Pracovní standardy

Princip číslo 3 - Firmy by měly respektovat svobodu sdružování a uznat právo na kolektivní vyjednávání;

Princip číslo 4 - eliminovat jakékoliv formy nucené práce;

Princip číslo 5 - nedovolit dětskou práci;

Princip číslo 6 - eliminovat diskriminaci v zaměstnání.

Životní prostředí

Princip číslo 7 - Firmy by měly podporovat ochranu životního prostředí;

Princip číslo 8 - podněcovat iniciativy propagující odpovědný přístup k životnímu prostředí;

Princip číslo 9 - podporovat vývoj a šíření technologií ohleduplných k životnímu prostředí.

Česká republika na cestě k odpovědnému podnikání a místní ekonomice

Společenská odpovědnost firem

V českém prostředí existují dlouholeté snahy o podporu a další rozvoj odpovědného přístupu firem. Nejčastěji se hovoří o CSR, tedy společenské odpovědnosti firem. Jde o dobrovolné integrování sociálních a ekologických hledisek do každodenních firemních operací, přičemž roli v procesu nezbytných změn hraje spolupráce se stakeholdery, čili zainteresovanými skupinami, jimiž jsou nejen obchodní partneři, ale také místní úřady, neziskové organizace či místní komunita. Důležitou roli v rozvíjení CSR hrají neziskové organizace, které aktivně spolupracují s firmami na rozvoji jejich společenské odpovědnosti, například [Nadace Partnerství](#), [Byznys pro Společnost](#), [Business Leaders Forum](#) a další. Tvorba rovnocenných partnerství firemního a neziskového sektoru se zdá být oboustranně prospěšná. Adoptování některých organizačních firemních strategií může být přínosné z hlediska efektivního řízení neziskových organizací. Neziskový sektor na druhou stranu sehrává významnou roli v procesu vzniku a koordinace smysluplných projektů ve firmách, které přijaly strategii společenské odpovědnosti. K růstu kvality společensky odpovědných firemních strategií může přispívat rozvoj, implementace a reflexe metodik hodnocení společenské odpovědnosti firem, například [GRI](#). Tato metoda se u nás již praktikuje a dále rozvíjí.

Je ovšem na místě brát v potaz limity konceptu společenské odpovědnosti firem. Problémem je výskyt greenwashingu, čili snahy navenek prezentovat odpovědný obraz firmy, který nemá základ v reálných aktivitách. Důležitou roli v odhalování a prevenci greenwashingu hrají tak zvané watchdogové organizace, tedy „hlídací psi“ (nejen) korporátních aktivit a dodržování zákonů při podnikání. Příkladem je [Ekologický právní servis](#). Dále je třeba si uvědomit, že společenská odpovědnost firem je strategie, jejímž cílem je zlepšení stávající firemní praxe, avšak nemá ambici řešit otázku nového nastavení ekonomického systému, který by ztělesňoval principy udržitelného rozvoje.

Malé a střední podniky a místní ekonomika

Téma odpovědného přístupu firem je v České republice častěji spojováno s velkými subjekty, menší pozornost je věnována malým a středním podnikům a jejich roli v lokální ekonomice. Kumulovaný ekonomický, sociální a environmentální dopad činnosti malých a středních podniků je významný, a to v pozitivním smyslu (zaměstnanost) i v negativním smyslu (znečištění životního prostředí). Rozvoj spolupráce s touto klíčovou ekonomickou skupinou, ať už ze strany státních institucí či subjektů neziskového sektoru, by měl být jednou z priorit ekonomického rozvoje u nás. Příkladem takové spolupráce může být podpora zavádění kvalitního systému environmentálního managementu v malých a středních podnicích či nastavení vhodného prostředí pro vznik malých a středních podniků, které jsou provázány s komunitou a minimalizují svůj dopad na životní prostředí. Malými ekonomickými subjekty, které vznikají a rozvíjejí se na základě konceptu tzv. trojího prospěchu (anglicky [triple bottom line](#)) – ekonomického, sociálního a environmentálního, jsou sociální podniky (alternativní název společensky prospěšné podniky), hrají důležitou roli v místním rozvoji, mohou přinášet pracovní příležitosti do regionů s vysokou nezaměstnaností. Sociální podniky vytvářejí pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj tohoto podniku. Příkladem českého sociálního podniku, který přispívá k rozvoji místní ekonomiky, zaměstnanosti a zároveň má pozitivní vliv na zachování biodiverzity v krajině, je [Moštárna](#)

[Hostětín s.r.o.](#) Některé sociální podniky mohou být jedním ze základních stavebních kamenů udržitelných ekonomických systémů, v nichž je kladen důraz na místní produkci pro místní spotřebu, místní koloběhy financí a na podnikání se sociální a ekologickou dimenzí. Rozvoji konceptu sociálního podnikání se u nás věnuje například [HUB Praha, P3 – People, Planet, Profit](#) či [Nová ekonomika, o.p.s.](#)

Výstupy debaty o odpovědném podnikání v českém prostředí

Diskuzi o odpovědném podnikání a rozvoji místní ekonomiky u nás se snažila nastartovat březnová konference k Summitu RIO +20, [Budoucnost, kterou chceme](#), pořádaná Centrem pro otázky životního prostředí UK. V debatním bloku zaměřeném na zelenou ekonomiku a podnikání se sešli zástupci malých i velkých firem a další představitelé organizací, které se u nás zabývají sociálními a environmentálními otázkami podnikové praxe. Byly diskutovány současné iniciativy, příklady dobré praxe, příležitosti, ale i překážky rozvoje zelené ekonomiky u nás a opatření, která by tyto bariéry mohla odstranit. Stručné shrnutí debaty, která proběhla v rámci konference a po ní, najdete v této tabulce:

Co už děláme (zkušenost, dobrá praxe) • iniciativa Global Compact v rámci RIO+20 – snaha propojit byznys s environmentálními a sociálními otázkami a propojit podniky vzájemně • společenská odpovědnost firem • existují příklady sociálního podnikání jako cesty podpory lokální, sociálně a environmentálně příznivé ekonomiky	Co bychom dělat mohli (plány do budoucna) • motivovat firmy k systematické práci na své environmentálně a sociálně příznivé strategii, rozvíjet společenskou odpovědnost firem • podporovat rozvoj místní ekonomiky a sociálního podnikání, které respektuje omezenost přírodních zdrojů • vzdělávat investory v oblasti zelených inovací • dále ovlivňovat trh etickým přístupem • více zapojovat subdodavatele do řetězce, který je příznivý pro udržitelný rozvoj
Bariéry (co nám brání v naší činnosti) • setrvačnost v zaběhlé podnikatelské praxi a neochota měnit zaběhlé stereotypy • netransparentní vztahy se stakeholdery • ekonomická krize a s ní spojená tendence méně investovat do environmentálně a sociálně příznivých inovací • administrativní přístup namísto pružnosti a inovativnosti • problematické výklady legislativního práva v ochraně životního prostředí – důraz na plnění reportů – povinností namísto pro-aktivního, inovativního přístupu.	Potřeby (strategie, politiky, systémová opatření, jež by nás podpořily) • transparentní zákony a bezkorupční prostředí • společenská poptávka po environmentálně a sociálně příznivých ekonomických přístupech a podnikatelských strategiích, a to ze strany spotřebitelů, firem, vlád i mezinárodních institucí • platformy pro setkávání privátního a státního sektoru. • pokračování ve spolupráci v připomínkování tvorby legislativní základny • znovuoživení Rady vlády pro udržitelný rozvoj • odborná diskuze nad obsahem a směřováním zelené ekonomiky, upřesnění konceptu, stanovení indikátorů zelené ekonomiky a metod jejího hodnocení

Na výstupech debaty se podílely tyto subjekty: COŽP UK, Hotel Adria, Informační centrum OSN v Praze, P3 – People, Planet, Profit o.p.s., Skanska, Šance pro budovy.

Závěr

Jiří Dlouhý

Stav životního prostředí má dalekosáhlé dopady na život lidí (především v málo rozvinutých společnostech), a jejich (nejen ekonomické) aktivity. Naopak jsou to právě konkrétní aktivity na lokální, regionální i globální úrovni, které plně formují (ne)udržitelné parametry dalšího rozvoje lidské společnosti. Konference Rio+20 by měla, z našeho pohledu, vzít za oba konce problému a věnovat dostatečnou pozornost tomu, jak a kým je utvářena každodenní praxe na všech úrovních.

Mezinárodně byly podklady pro celosvětovou konferenci Rio+20 připraveny v těsném dialogu s důležitými společenskými skupinami a veřejností. Diskuse o konečné podobě závěrečného dokumentu pak ale už byla vedena hlavně mezi oficiálními představiteli jednotlivých států a mezinárodních organizací, takže ty skupiny, jichž se nejvíce týká, jeho podobu příliš neovlivnily. A to přesto, že paralelně probíhal proces „veřejného slyšení“, jehož výsledky ve formě námětů a případových studií z celého světa jsou prezentovány na webu <http://futurewewant.org/> a budou představeny i na konferenci. Avšak realizace cílů konference a udržitelný rozvoj jako takový nejsou možné bez zapojení všech důležitých společenských hráčů a s tím souvisejícího dialogu; tento požadavek vychází z demokratických principů rovnoprávnosti všech skupin obyvatelstva a jejich aktivní participace v politických procesech.

Také my chceme zdůraznit, že je třeba vytvořit vhodný rámec pro politiku udržitelného rozvoje. Konkrétních cílů ale není možné dosáhnout čistě „shora“, tedy pouhou úpravou institucionálního prostředí či modifikací ekonomických podmínek. Přijaté strategie vytvářejí prostředí, v němž se aktivity veřejné správy, nevládních organizací, vzdělávacích institucí, podniků i jednotlivců mají odehrávat, nicméně toto prostředí nic neznamená, pokud neexistuje iniciativa „zdola“. Proto by tyto již existující iniciativy měly být dostatečně oceněny a do budoucna vytvořeny podmínky pro vznik, rozvoj a šíření dalších. Při hledání nových cílů a strategií udržitelného rozvoje, např. v oblasti ekonomiky, by měl být maximálně využit již existující potenciál a zkušenost.

V souvislosti s tím podotýkáme následující:

Přínos zapojení českých Major Groups není dostatečně zhodnocen a jejich role není adekvátně zdůrazněna ani do budoucna. Právě v budoucnosti je totiž třeba navázat na již vykonanou práci nevládních organizací, vzdělávacích institucí a jiných subjektů, tu potvrdit, rozšířit a pokračovat v ní i dále. V našich podmínkách bylo vytvořeno potřebné institucionální, personální aj. zázemí, které však v současnosti je systematicky likvidováno.

Tolik skloňovaná zelená ekonomika je chápána jako inovativní systémové opatření. Nicméně je třeba diskutovat její konkrétní obsah, hledat, na čem konkrétním může stavět a kam nás má dovést. Důležité je zvažovat také širší společenské souvislosti zelené ekonomiky, například její sociální dopady.

České významné společenské skupiny trvají na pokračování již započatého vývoje směrem k udržitelnosti, i na zachování potřebných struktur a institucí. Zdůrazňují demokratické principy celospolečenského dialogu, který se kolem udržitelného rozvoje nezbytně musí rozvíjet. Upozorňují, že v tomto dialogu hraje roli dostupnost informací, nutnost aktivně odstraňovat komunikační bariéry a vytvářet struktury, v jejichž rámci by k potřebné výměně názorů docházelo (inter-sektorální pracovní skupiny, poradní orgány, expertní týmy atd.). Tyto demokratické principy, které se nesystematicky

objevují mezi dalšími strategickými cíli závěrečného dokumentu připraveného pro jednání Konference Rio+20 (viz např. § 17–22, 44, 59–63, 98–101, 118–120), by měly být chápány jako podmínka úspěchu strategií udržitelného rozvoje, ne-li přímo jako jeho definiční znak.

Zástupci významných společenských skupin z České republiky zdůrazňují: potřebujeme strategické a politické rámce, které by mělo Rio+20 přinést – pro nás jsou sice často zdánlivě neviditelné (abstraktní, existující na globální či vládní úrovni), otevírají ale prostor pro naše praktické činnosti, jež se v nich nakonec odvíjejí. Současné ale musíme být součástí dialogu o tomto rámci, který by měl probíhat na všech úrovních (lokální, národní, mezivládní,...). Z naší strany nabízíme své dlouholeté zkušenosti, jejichž kontinuita by měla být zajištěna a mělo by se na ní stavět; chceme ale poukázat i na současné bariéry pro naši práci, a především na naše potřeby. Připravili jsme proto (stručný a zcela jistě neúplný) přehled o činnosti některých organizací i jejich potřeb z hlediska tvorby strategií, politik a závazných dokumentů, které by vytvořily podmínky pro systematickou činnost směřující k udržitelnosti. Jeho shrnutí je v následující tabulce.

Zhodnocení situace v ČR ze strany významných společenských skupin (Major Groups) (dle závěrů veřejné diskuse)

Silné stránky (S)	Slabé stránky (W)
Vysoká odborná úroveň Nevládních neziskových organizací (NNO), sledování světových trendů v oblastech, kterým se věnují, i co se týče forem demokratického dialogu. Propojování NNO sféry s vědou a výzkumem, zapojování studentů do činnosti NNO, vyhlašování výzkumných témat (např. diplomových prací) ve spolupráci s NNO. Až dosud bylo zvykem zajistit účast představitelů tzv. významných společenských skupin v expertních skupinách, poradních orgánech, Radách vlády a jejích výborech. Efektivita a sebereflexe: NNO si stanovují konkrétní cíle, mají jasné a měřitelné výstupy, hodnotí vlastní činnost (sebehodnocení). Existují ambice významněji ovlivňovat domácí politiku udržitelného rozvoje v klíčových oblastech (úspory energií, ochrana území, monitoring a indikátory, vzdělávání, místní Agenda 21); rozšířit spolupráci s podniky a vytvářet příležitosti pro environmentálně odpovědné chování firem a jeho nezávislou evaluaci. Další konkrétní snahy: poskytovat obcím a městům v ČR kvalitní nástroje pro řízení ochrany životního prostředí a plánování udržitelného rozvoje (indikátory, reporting); rozvíjet spolupráci s dalšími aktéry (NNO, školy, podniky, veřejná správa) v ČR a perspektivně i v zahraničí (V4 region, EU).	Finanční omezení – v požadavcích NNO hraje významnou roli; projektové financování znamená nejistotu & administrativní zátěž; v poslední době je omezováno. Všeobecně UR chápán jako ideologie. Pravidlem je cílevědomá diskreditace pojmu "trvale udržitelný rozvoj" politiky i některými ekonomy a závislými sdělovacími prostředky. ČR je v proudu zemí, které necítí odpovědnost za velká témata („globální změna klimatu“) a nejdou směrem hlubších inovací: existující energetické strategie² jsou jen víceméně Potěmkinovými vesnicemi ve vztahu k EU (protože vycházejí z Evropských akčních plánů, kdežto národní rozpracování chybí) - nejsou aktivně realizovány, někdy jsou vládní rozhodnutí přímo proti nim - např. ve fotovoltice. Není plně zakotven demokratický způsob vládnutí: • 24 % populace otevřených k autoritativnímu způsobu vládnutí (ZK) • lhostejnost, malá účast v rozhodovacích procesech (ale 84% občanů chce rozhodovat o místních otázkách na místní úrovni) Chybí kultura a praxe sledování a hodnocení politik na všech úrovních správy. České významné společenské skupiny nebyly ze strany MŽP ČR přizvány k přípravě strategií a závazků pro konferenci Rio+20, k účasti na konferenci, ani se nepočítá s jejich zapojením do naplňování závěrů Světového summitu.

² Národní akční plán ČR pro energii z obnovitelných zdrojů pro roky 2010-2020, a obdobně Program podpory environmentálních technologií v ČR (ETAP) - ten byl schválen nejprve pro léta 2005-2009, v červenci 2009 byl aktualizován.

Příležitosti (O)	Hrozby (T)
Změna politického klimatu v zemi od cynického materialismu, pragmatismu, korupce a zneužívání moci a veřejných prostředků k soukromým cílům směrem k návratu cti, kulturnosti a hájení veřejných zájmů od vrcholných orgánů státu až po města a obce, od státních zastupitelství, policie až po soudy. Kvalitní a závazná státní politika udržitelného rozvoje, nadřazená sektorovým strategiím. Zavedení pravidelného sledování indikátorů do politik či strategií na národní i místní úrovni a zavedení pravidelného environmentálního reportingu do politik či strategií na národní i místní úrovni. Odstranění klientelismu a korupce a zlepšení vládnutí (governance), což jsou klíčové podmínky udržitelné společnosti. Dodržování principu subsidiarity; překonání resortismu, zlepšení koordinace. Stabilní a dostatečné procento veřejných rozpočtů na podporu kultury, ochrany životního prostředí a nevládní sektor a průhledná a stabilní pravidla pro přiznávání grantů a ostatních forem veřejné podpory NNO. Větší uznání role nevládních a neziskových organizací v této oblasti, kdy se často věnují tématům, která jsou jinak ve státní politice opomíjena. Větší důraz orgánů EU na vymáhání prostoru pro nevládní sektor, jeho účasti na rozhodování, práva na informace a soudní ochranu před šikanou ve smyslu Aarhuské konvence jako podmínku pro přiznání dotací ze všech fondů EU. Systémové a dlouhodobé strategie pro vedení demokratického dialogu s nevládními organizacemi, zajištění jejich účasti v expertních a poradních orgánech, systematické rozvíjení komunikačních nástrojů. Kultivace spolupráce neziskového sektoru s vládními úřady a agenturami a s komerční sférou.	Neporozumění principům demokratického dialogu, nepochopení termínu „veřejný zájem“, nezohledňování legitimních dlouhodobých zájmů, např. budoucích generací. Není zajištěn udržitelný rozvoj institucionálně (v některých státech mají samostatná ministerstva či agentury), navíc došlo k redukci činnosti jediné koordinující Rady udržitelného rozvoje (sešla se jednou po více než roce). Je třeba minimálně alespoň implementovat Strategický rámec udržitelného rozvoje z r. 2010 dle implementační části tohoto SRUR a dále návrhu implementace, který vláda jen nezávazně vzala na vědomí, jinými slovy do značné míry implementaci ignorovala. Byrokracie, formalismus, papírování, nepřehlednost systému (i informační zahlcenost), netransparentnost. Malá gramotnost politiků, neochota komunikaci ze strany současného MŽP a veřejně správních institucí, lobbystické skupiny. S tím související manipulace veřejného mínění s využitím např. nekorektních metod průzkumů veřejného mínění, vědeckých poznatků, které nebyly řádně recenzovány atd. Etický přístup i téma etiky v praxi jsou opomíjeny. Malé zapojení či podpora ze strany veřejnosti. Existující předsudky a stereotypy ve společnosti, které jsou reprodukovány skrze média. Chaotická politika státu v oblasti udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí a nefungující institucionální rámec (nefunkční Rada vlády pro UR). Trvajících latentní averze současného politického establishmentu v ČR k nevládním občanským aktivitám, projevům nesouhlasu s vládní politikou, k prosazování environmentálních a lidsko-právních témat do veřejného diskursu. Chybějící užší a systematická spolupráce mezi státem a neziskovým sektorem – informace, které neziskový sektor shromažďuje k představitelům a představitelkám státu nedoléhají. Neziskové organizace mají nejasné postavení a s tím souvisí ambivalentní postoj k jejich aktivitám v oblasti ochrany prostředí a udržitelného rozvoje. Klientelismus, který funguje napříč společností. K vnitřním bariérám patří nízká kapacita v lidských zdrojích plynoucí z nedostatku finančních prostředků (málo grantových možností).

Tyto výstupy jsou výsledkem veřejné debaty, která proběhla v rámci výzvy a konference [Budoucnost, kterou chceme](#) v ČR; zahrnují všechny podněty, které byly zaslány formou samostatných příspěvků (a jsou zveřejněné v této publikaci).

Přílohy

Udržujeme a zlepšujeme systém EMS / EN 16001 respektive ISO 50001 management hospodaření s energií; Certifikujeme SA8000 se zaměřením především na oblast lidských práv a pracovních podmínek jak zaměstnanců společnosti Skanska, tak pracovníků v dodavatelsko-odběratelském řetězci.

Komunikujeme environmentální dopady našich činností.

Publikujeme [případové studie](#) z oblasti udržitelnosti

Jsme členy platformy Byznys pro společnost - fórum odpovědných firem. Podíleli jsme se na tvorbě příručky „[Od prvních kroků ke komplexní strategii](#)“ – Firma a životní prostředí

V činnosti nám brání:

- Netransparentnost.
- Administrativní přístup.
- Problematické výklady legislativního práva v ochraně životního prostředí – důraz na plnění reportů -povinností namísto pro-aktivního, inovativního přístupu.

www.skanska.cz

Mohli bychom:

- Více zapojovat subdodavatele do řetězce, který je příznivý pro udržitelný rozvoj.
- Dále ovlivňovat trh etickým přístupem.
- Vzdělávat investory v oblasti zeleného stavění.

www.skanska.cz

Máme následující potřeby:

- Transparentní zákony a bezkorupční prostředí.
- Platformy pro setkávání privátního a státního sektoru.
- Pokračování ve spolupráci v připomínkování tvorby legislativní základny.
- Znovuoživení Rady vlády pro udržitelný rozvoj.

Skanska a.s., Kontakt:

Karel Fronk, Karel.Fronkk@skanska.cz

Město Kopřivnice, www.koprivnice.cz

Město Kopřivnice se nachází v Moravskoslezském kraji, v podhůří Beskyd. Jeho novodobá historie je nerozlučně spjata s automobilkou TATRA a dnes je sídlem mnoha firem zaměřených na automobilový průmysl.

Počátky aktivit souvisejících s místní Agendou 21 v Kopřivnici sahají do devadesátých let minulého století. Zapojování veřejnosti spolu se strategickým plánováním a participace veřejného, soukromého a neziskového sektoru do rozvoje města je základem jeho udržitelnosti.

V roce 2011 jsme se jako člen asociace „Národní síť Zdravých měst ČR“, v souladu se sdílením společných priorit těchto municipalit, zapojili do intenzivní práce na směřování ke společnému cíli – Udržitelnému rozvoji města.

www.koprivnice.cz

Mezi bariéry patří malá podpora a nesystematický přístup státu k problematice Udržitelného rozvoje a k podpoře municipalit snažících se o aktivní přístup ve prospěch UR.

Další bariérou je nedůvěra vytvářená médii vůči veřejné správě, a tím negativně ovlivněná chuť občanů zapojovat se do věcí veřejných.

V rámci ČR chceme být udržitelným městem s pevnými základy sociální stability, s kvalitním životním prostředím a silným ekonomickým potenciálem.

Stále chceme stavět na principech partnerství, participace s veřejností, a zdravého rozumu.

Budeme pokračovat v trendu strategického řízení města za aktivního zapojení partnerů do plánovacích a rozhodovacích procesů a tím stále podporovat sounáležitost obyvatel s Kopřivnicí, tedy místem, kde žijí.

Potřebou měst jsou reálné a kvantifikovatelné přínosy z prosazování principů Udržitelného rozvoje a z realizace místní Agendy 21 jako prostředku jak společného cíle dosáhnout.

Jsme si vědomi základního ekonomického faktoru, tedy omezenosti finančních zdrojů. Pomocí by bylo např. řešení v podobě bonifikací udržitelných měst při hodnocení žádostí o finanční prostředky či provázanost naplňování principů MA21 na přidělování dotačních zdrojů.

Město Kopřivnice, Dagmar Rysová - garant Projektu Zdravé město a místní Agenda 21,
Ivana Rašková – koordinátorka Projektu Zdravé město a místní Agenda 21

e-mail: zdravemesto@koprivnice

CENELC.CZ se zaměřuje na podporu implementace Evropské úmluvy o krajině (the European Landscape Convention CETS No.176); prosazuje principy subsidiarity a trvale udržitelného vývoje české kulturní krajiny.

Máme pozitivní i negativní zkušenosti s krajinou a můžeme se poučit z chyb minulosti; je ale také třeba znát a využívat nové poznatky, příklady, politická či strategická opatření. Ztrátu přirozeného povědomí o krajině je totiž nezbytné nahradit vzděláním.

Centrum evropské sítě pro implementaci Evropské úmluvy o krajině v ČR:

www.cenelc.cz

Chybí výměna a koordinace mezi státy, regiony, univerzitami, NNO, a také propojení a spolupráce mezi jednotlivými stupni – na národní a mezinárodní úrovni

- * v ČR je překážkou vláda postrádající zájem, vládnutí nerespektuje princip subsidiarity
- * špatná koordinace mezi různými vládními odvětvími (rezortismus)
- * rozdílná očekávání veřejné moci a veřejnosti
- * odlišné názory odborníků a uživatelů
- * obtížný vztah deliberativní demokracie a zastupitelské demokracie
- * nedostatek organizovaných zapojení zúčastněných stran (někdo se neúčastní)
- * veřejná lhostejnost k otázce krajiny
- * krajina považována za překážku rozvoji
- * participativní výzkum není následován implementací.

Bez krajiny neexistujeme a současně (kulturní) krajina bez člověka není krajinou

(Evropské) krajiny jsou ale pod hrozbou hospodářského rozvoje, urbanizace, intenzifikace zemědělství, opouštění půdy, klimatických změn, požárů, odlesňování, roztržitosti dopravních sítí, masové turistiky (např. podél pobřeží a CHKO) a také válečných zón.

Urbanizované krajiny jsou velmi dynamické, komplexní a multifunkční. Rozšiřování měst je jeden z nejvýznamnějších typů změny ve využívání krajiny ovlivňující v současné době Evropu (ale i další kontinenty)

V blízké době bude žít v urbánním prostředí více než 60% obyvatel planety.

Krajina je naší identitou – vymezuje duchovní rozměr lidství. Je třeba převzít společnou odpovědnost za krajinu.

Krajina je platformou pro vzdělávání (učení prostřednictvím krajiny). Potřebujeme ale společné porozumění, hledání odpovědí na otázky:

Můžeme naplnit všechny požadavky/ potřeby najednou na stejném místě?

Co je „lehké“ dosáhnout, je ale příznivé pro udržitelnost (budoucnost)?

Co je pro nás (nej)důležitější?

Co je nejdůležitější pro krajinu?

Jakým způsobem chránit krajinu, aby mohla plnit svou úlohu pro život i v budoucnu?

CENELC.CZ, Kontakt:

Martin Stránský, stransky.martin@cenelc.cz

Centrum pro otázky životního prostředí, UK v Praze, www.czp.cuni.cz

COŽP UK je samostatným ústavem Univerzity Karlovy, který se zaměřuje na výzkum a výuku na vysokoškolské úrovni, poskytuje též informační služby v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje. Rozvíjejí se zde nové obory jako environmentální ekonomie, výzkum indikátorů a sociálního metabolismu, nové přístupy a hodnocení v oblasti vzdělání aj. Zaměřuje se na interdisciplinární metody práce, vytváření sítí spolupráce i přes akademické hranice, hledá možnosti inovací v různých oborech.

COŽP UK: www.czp.cuni.cz

COŽP UK navazuje četné mezinárodní kontakty a to je i šance jeho rozvoje do budoucna – sleduje totiž nejnovější světové trendy ve výuce a výzkumu a zapojuje se do mezinárodních sítí spolupráce, jejichž zkušenosti navíc replikuje v českém prostředí. Sítě spolupráce s českými VŠ, výzkumnými institucemi i s neakademickou sférou prosazují novou, vůči společnosti otevřenou, kulturu vědy i vzdělávání.

COŽP UK

Obtíže projektového financování tvoří hlavní bariéru dalšího rozvoje Centra – ať již se jedná o nepřehledné a proměnlivé grantové zdroje, sledující někdy politické priority české vlády nebo EU, velkou administrativní zátěž spojenou s jejich realizací, a často i nemožnost dosáhnout návaznosti výzkumných aj. řešených témat.

COŽP UK

Hlavní potřebou COŽP UK je proměna institucionálního prostředí – nastavení takových podmínek, které by podporovaly interdisciplinární výuku a výzkum, inovace a jejich prosazování v podmínkách českého vysokého školství, a otevíraly prostor pro vedení dialogu se společností (přes hranice akademického diskurzu). Tato proměna by se ideálně měla promítnout do způsobu organizace každé VŠ instituce, ovlivňovat možnosti změn jejího odborného i logistického fungování a měla by se dotknout i metod hodnocení jejích výsledků a mít konkrétní důsledky v oblasti financování. Tak se dosáhne větší otevřenosti vysokoškolských institucí (potřebám) společnosti.

COŽP UK

Centrum pro otázky životního prostředí UK,

Kontakt:

Jana Dlouhá, jana.dlouha@czp.cuni.cz

ČSPŽP je nevládní, vědeckotechnicky zaměřené neziskové občanské sdružení, jehož základním posláním je podporovat a prosazovat význam péče o životní prostředí prostřednictvím informačních a vzdělávacích aktivit zejména pro potřeby ekonomických sektorů a pro oblast veřejné správy. ČSPŽP je členem Českého svazu vědeckotechnických společností se sídlem v Praze a Evropské federace asociací odborníků v životním prostředí ENEP (European Network of Environmental Professionals) se sídlem v Bruselu.

www.csvts.cz/cspzp

ČSPŽP chce pokračovat v poskytování objektivních informací a v organizování diskusí o významných problémech životního prostředí, na které mohou být v odborné i laické veřejnosti rozdílné názory (vliv jaderné energetiky na ŽP, sankce v ŽP, fotovoltaika, OEZ, apod.). Své vzdělávací aktivity chce více rozšiřovat i pro sektor středních a vysokých škol. ČSPŽP chce prohloubit spolupráci s ENEP především účastí v jejích pracovních skupinách, protože ENEP je mj. významným konzultantem Evropské komise a lze tak vytvářet prostor k obhajování a prosazování stanovisek ČR v EU.

ČSPŽP

Náklady spojené se semináři, konferencemi a dalšími vzdělávacími aktivitami jsou převážně hrazeny z vložného, případně z členských příspěvků členů ČSPŽP. Větší zapojení studentů by mělo být umožněno poskytnutím dotace MŠMT nebo MŽP. Rovněž účast na činnosti pracovních skupin ENEP, významná pro ČR, by měla být podpořena finančním příspěvkem ústředních orgánů státní správy na úhradu nezbytných cestovních nákladů.

ČSPŽP

ČSPŽP doporučuje usilovat o zvýšení obecného povědomí politiků, médií i veřejnosti o pozitivním přístupu převážné většiny podniků k ochraně životního prostředí. Na rozdíl od negativních příkladů nejsou pozitivní příklady, jichž je řádově mnohem více, ani politiky ani novináři brány na vědomí.

ČSPŽP

Náplní práce EkoFutury, o. s. je zejména šíření idejí udržitelnosti: Eticky-Ekologicky-Ekonomicky (šetrně) mezi širokou veřejnost, a to primárně prostřednictvím záchrany jediného zavedeného populárně-naučného ekologického v ČR s 22letou tradicí.

EnviMagazín EKOfutura je zaměřen na 3 základní tematické skupiny: Společenská odpovědnost, envi-management, etika podnikání; Ekologie ve vědě, výzkumu a vzdělávání (ŽP ze všech aspektů); Produkty a služby šetrné k přírodě i peněženke (nové technologie, OZE, zelené stavby, doprava, vodní a odpad. hospodářství, ekozemědělství, atd.). Reaguje na jeden z nejaktuálnějších požadavků dnešní doby: žít ekonomicky a zároveň ekologicky. Díky špičkovým, vědecky fundovaným autorům popularizuje novinky ze všech vědních oborů; popisuje ekologické projekty z celého světa, činnost společensky odpovědných firem, informuje o akcích apod.

Pracuji již 6. měsíc bez jakýchkoliv příjmu, většinou 16 hod denně, nemám žádný volný čas, odnáším to zdravotně. Žádala jsem o 2 různé granty - bezúspěšně. Jediný efekt, který to přineslo, bylo zpoždění termínu vydání, protože nemám časové rezervy a vyplňování grantových formulářů je koncipováno jen pro velmi otrlé jedince. Co mne drží, je stále se zvyšující počet předplatitelů, pozitivní ohlasy a kvalitní autorské zázemí. Díky inzerci si časopis vydělal na svou výrobu, ale již ne na moje výdaje a vloženou práci. Dělán za několik lidí a je toho tolik, že paradoxně nejméně času je právě na shánění peněz a vytváření nových kontaktů. Projekt pohltit moje finanční rezervy, mám existenční děsy. Kladem je, že přitáhl několik studentů coby dobrovolníků, které беру s sebou na akce, rediguji jim rukopisy, učím, jak fungují média. To vše v nekončícím stresu; stále mnohem víc vydávám, než dostávám. Očekávala jsem, že podobně nadšených subjektů je v branži víc a bude to o vzájemné podpoře a spolupráci...

1. Cíl ideově: vyplnit mezeru v informovanosti široké veřejnosti, která je markantní právě v oblasti udržitelnosti; posilovat etické povědomí a přes optiku ekologických souvislostí přinášet aktuální, vědecky verifikované informace a utvářet tak uvědomělý vztah člověka k ŽP i společnosti.
2. Cíl prakticky: časopis dále rozšiřovat co do periodicity, počtu stran, frekvencí aktualizace jeho webové verze (tj. zvyšovat čtenářskou atraktivitu); organizovat edukativně-motivační akce a soutěže pro studenty SŠ a VŠ a zvyšovat jejich význam na mezinárodní úrovni; personálně pokrýt redakci i management; zapájet se do významných envi-akcí doma i v zahraničí, kreativně spolupracovat s dalšími medií (televize apod.).

Víme o vysokých grant. částkách, které šly na fiktivní ekologické projekty, zatím, co reakcí na hmatatelný projekt jsou jenom fráze referentů. Zásadní nedostatek je celospolečenský, systémový, související s fungováním mocenských struktur. Chybí zájem a komunikace ze strany MŽP, které by logicky mělo všechny ekologické organizace i media podchycovat. Nevím o možnosti začlenění do nějakého logického, smysluplného systému, ani o žádném subjektu, který by pomohl konkrétním činem.

Další věc: European Environmental Press Association vyhodnotila náš časopis jako nejlepší envi-magazín v ČR. Členství však vyžaduje roční příspěvek v ceně 1 inzertní strany. Tuto částku si nemůžu dovolit, tak jsem musela ocenění odmítnout. Ve Francii to nepochopili (mají několikanásobně větší trh, který posouvá i odborný tisk do jiných čísel...). Malé země přece nemohou mít stejně nastavena pravidla a měřítko hodnocení.

Největší překážkou je byrokracie, formalismus, papírování, nepřehlednost systému (i informační zahlcenost) a manipulace (vyhlášení grantového tématu tak pozdě, že termín stihnou jen předem připraveni apod.). Jako řešení právě vznikla EkoFutura (která se ocitla v kruhu)...

EkoFutura, o. s./EnviMagazín EKOfutura
Kontakt: *PhDr. Beata Jirešová*,
redakce@ekofutura.cz, tel.: +420 725 860 132

www.ekofutura.cz

Envigogika, COŽP UK, www.envigogika.cuni.cz

Envigogika je recenzovaný odborný časopis, který vychází od roku 2006, a to pouze v elektronické verzi. Byl založen k podpoře vznikajícího oboru environmentálního vzdělávání a odborného dialogu v této oblasti. Publikuje originální vědecké články a pro zlepšení oboustranné komunikace s pedagogy a lektory z praxe přináší také důležité zkušenosti, informace a texty inspirativní – vyšlo zde již 60 textů recenzovaných a cca 150 textů jiných kategorií. Kolem Envigogiky se vytváří komunita odborníků, která reaguje na současné dění ve vzdělávací oblasti, tvorbu strategií VUR atd.

www.envigogika.cuni.cz

Plánem rozvoje do budoucna je vytvoření anglické verze časopisu, k čemuž již hledáme zahraniční členy redakční rady, recenzenty apod. V rámci ČR budeme dále utvářet obec věrných přispěvatelů i recenzentů, a to jakožto komunitu postavenou na principech vzájemného respektu a kritického dialogu; chceme pořádat akce, které by ukazovaly možnosti a techniky (odborného) psaní a takto i školily a získávaly nové autory.

Existují celkem neomezené možnosti, jak vylepšit elektronické texty po formální stránce (pdf verze článků k tisku, využití médií atd.); vše ale závisí na kapacitách...

Časopis je financován z grantů a má omezený počet redaktorů; práce na textech tak často není systematická. Okruh přispěvatelů je poměrně úzký, což víceméně odpovídá velikosti odborné komunity v ČR; problém je ale získat kvalitní recenzenty, kteří by zvyšovali odbornou úroveň textů. Elektronické prostředí je dobrý nástroj pro aktuální a interaktivní publikační proces, má však i své nevýhody – například pokud je třeba redakční systém aktualizovat, dochází k nepředvídatelným změnám.

Jako každé odborné publikační médium, potřebujeme předvídatelné a stabilní podmínky uznávání výsledků VaV, což představuje hlavní „přidanou hodnotu“ pro autory, kteří se rozhodnou u nás publikovat. Česká pedagogická obec by dále měla postupně více uznávat potřebu vést široký a kritický odborný dialog zohledňující typicky českou zkušenost i zahraniční zdroje. Systémovou finanční podporu publikačních médií nelze asi očekávat, tvorba transparentních a přehledných podmínek pro získávání grantů v této oblasti by však měla být součástí politiky VaV.

Envigogika, COŽP UK, Kontakt:

Jana Dlouhá, envigogika@czp.cuni.cz

Fórum 50 %, www.padesatprocent.cz

Fórum 50 % je obecně prospěšná společnost, která usiluje o vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích procesech obecně. Pořádáme: 1. Osvětové a vzdělávací akce pro veřejnost (semináře, konference, kulaté stoly), 2. Kampaně za aktivní voličství a podporu žen pomocí preferenčních hlasů, 3. Lobujeme za vyšší zastoupení žen v politice – prosazujeme genderové kvóty na kandidátní listiny, 4. Organizujeme školení pro političky a aktivní ženy, organizujeme setkávání a síťování političek a aktivních žen, 5. Vzděláváme politické strany v problematice rovných příležitostí, 6. Informujeme veřejnost – tiskové konference a zprávy, webové stránky www.padesatprocent.cz, odborné texty, analýzy kandidátních listin a výsledků voleb, zadáváme výzkumy veřejného mínění, 7. Zasedáme v Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, v jejím Výboru pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích procesech a Výboru pro institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů, ředitelka Fóra je předsedkyní České ženské lobby, jsme součástí koalice Social Watch a oborové platformy Zeleného kruhu.

Naší největší překážkou je neustálá nejistota ohledně finančního zajištění chodu organizace. Jsme závislí na zahraničních zdrojích ze soukromých nadací, které však neslibují dlouhodobou udržitelnost – řada nadací postupně zaměřuje svou činnost dále „na východ“. Zcela chybí systematická podpora rovných příležitostí žen a mužů ze strany státu, neziskové organizace, které se touto problematikou zabývají, téměř nemají přístup k prostředkům z evropských a státních fondů. Narážíme na předsudky a stereotypy ve společnosti, které jsou reprodukovány skrze média.

Chceme dosáhnout alespoň 30% zastoupení žen na všech úrovních politiky. Za tímto účelem chceme:

1. Prosadit přijetí genderových kvót na kandidátní listiny,
2. Podporovat vzájemnou spolupráci stávajících političek, podporovat mentoring,
3. Nabourávat genderové stereotypy a zavedenou dělbu práce podle pohlaví,
4. Podporovat přijetí *Evropské charty za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích* v co nejvíce českých municipalitách,
5. Podporovat mezinárodní spolupráci a sdílení zkušeností.

Aktuální hlavní potřebou je změna současného přístupu státu k problematice rovných příležitostí ze strany státu. 1. Užší a systematická spolupráce mezi státem a neziskovým sektorem – informace, které neziskový sektor shromažďuje (např. monitoring mezinárodních závazků) k představitelům a představitelkám státu nedoléhají. 2. Finanční podpora rovných příležitostí žen a mužů v širších souvislostech – jak tematicky (nezaměřovat se takřka výhradně na trh práce), tak co do typu činností (advocacy, watchdog, think-tanky atd.), 3. Problematiku rovnosti žen a mužů řešit na všech úrovních rozhodování, tedy i krajské a obecní (např. prostřednictvím zmiňované Evropské charty), 4. Zajistit udržitelnost organizací pomocí institucionální podpory.

Charita Česká republika (Charita ČR), www.caritasczech.org

Charita ČR je nevládní neziskovou organizací, která v ČR působí především v sociální a zdravotní oblasti a v řadě rozvojových zemí realizuje humanitární a rozvojové projekty.

V rámci svého zahraničního působení se Charita ČR věnuje mj. i oblastem, které přímo či zprostředkovaně souvisí s problematikou globální změny klimatu: podporuje udržitelné a ekologicky šetrné zemědělství, prosazuje udržitelné a šetrné materiály a postupy ve stavebnictví, pomáhá prevenci přírodních katastrof, snižování rizika desertifikace a udržitelnému hospodaření s vodními zdroji.

Při humanitární a rozvojové práci Charita ČR postupuje tak, aby minimalizovala dopady své činnosti na životní prostředí.

Charita ČR se podílí na projektu Udržitelné technologie v rozvojové spolupráci:

www.udrizitelnost.cz

Charitě ČR v podpoře prevence globální změny klimatu a adaptaci na její následky v takovém rozsahu, jaký považuje za potřebný, brání především převládající systém projektového financování, který vede k tomu, že aktivity organizace určují do značné míry strategie a plány donorů, kteří někdy upřednostňují jiná témata.

Charita ČR má potenciál zapojit se postupně do aktivit, jejichž cílem je ovlivňovat politické strategie ČR, EU a mezinárodního společenství jako celku, které mají dopad na situaci v rozvojových zemích, včetně strategií souvisejících s procesem globální změny klimatu.

Takové působení Charity ČR zcela přirozeně doplní její aktivity prováděné přímo v daných zemích a zároveň umožní přispět k řešení primárních příčin některých problémů, jejichž projevy nyní Charita ČR zmírňuje.

Zapojení se do aktivit ovlivňujících politické strategie je proto jednou z dlouhodobých priorit Charity ČR.

Hlavní potřebou je dostatek zdrojů financování preventivních a adaptačních opatření v rozvojových zemích v takové míře, aby při rozvojové a humanitární práci mohly být ve skutečně potřebné míře zohledňovány otázky globální změny klimatu.

Dalšími potřebami jsou:

- Podpora činnosti Charity ČR ze strany veřejnosti;
- Přihlášení se ČR k odpovědnostem vyplývajícím z globální změny klimatu.

Charita Česká republika (Charita ČR),

Kontakt: Evžen Diviš, evzen.divis@charita.cz

NGO IMAGION AMAZONIA, www.imagion.info

Ve městě Pucallpa v Amazonii vzděláváme zábavnou formou děti směrem k přízni k divoké amazonské fauně. Naše práce je záměrně cílena do chudinských a okrajových čtvrtí města, kde komunita dále a dále expanduje do druhotné džungle, respektive nyní již často bez nadsázky polopouště. NGO IMAGION AMAZONIA má v úmyslu tvrdošijně a trvale prorážet zdejší lhostejnost k přírodnímu/životnímu prostředí.

IMAGION AMAZONIA: www.imagion.info

Máme 3 hlavní cíle.

1. Pokračovat ve vzdělávacích aktivitách pro všechny děti přímo na ulici či v jiném veřejném prostoru a do těchto aktivit postupně zapojovat studenty - i české.
2. V našem malém kongresovém centru zřídit zázemí a mezinárodní "think tank" s environmentálním programem dle vlastní volby.
3. Za předpokladu podpory lokální politiky z Pucallpy učinit "vzorové město, jak učit děti přízni k přírodě".

IMAGION AMAZONIA

Finance a zabarikádovanost zejména OSN. Za jeden měsíční plat středního úředníka OSN mě běží projekt celý rok s 1 a půl platem a přitom slouží přímo a živě tak, že to je vidět - přímo na ulici - celkem asi 10 000 dětí. Lidi ochotné zasazovat se za biodiverzitu a udržitelnost potřebujeme v tropických ekosystémech a městech a nikoli v mrakodrapech New Yorku nebo Montrealu.

IMAGION AMAZONIA

Myslím, že potřebujeme odlišit účinné, nenákladné a efektivní projekty od ostatních. Myslím, že takový je právě tento. Jenomže: s dosti přitažlivou nabídkou tohoto projektu jsem oslovil 2000 českých základních škol a neodpověděla ani jedna. Co dělat? Nevzdat to.

IMAGION AMAZONIA

NGO IMAGION AMAZONIA, Kontakt:
Jiří Kmínek, Kminek.Jiri@seznam.cz

Klub ekologické výchovy o.s., <http://kev.ecn.cz>

Klub ekologické výchovy o.s. (zkratka KEV) je profesním sdružením pedagogů a škol pro environmentální vzdělávání a počátek jeho činnosti se datuje od roku 1995. Sdružení má v současné době 283 kolektivních (celé školy nebo výzkumné ústavy a VŠ) a 35 individuálních členů v rámci celé ČR.

V současné době je předsedkyní KEV doc. RNDr. PaedDr. M. Švecová, CSc. Jeho zakladatelkou je PhDr. RNDr. D. Kvasničková, CSc. nositelka ocenění UNEP Global 500.

<http://kev.ecn.cz>

K tradičním akcím KEV patří celostátní literární a výtvarná soutěž vyhlašovaná pro žáky základních a středních škol k nejrůznějším problémům udržitelného rozvoje.

Nadregionálního charakteru jsou ekologické konference zaměřené na podporu badatelských aktivit žáků, kde se prezentují také školy ze zahraničí.

Řada akcí je pořádána ve spolupráci se sekretariátem České komise UNESCO.

<http://kev.ecn.cz>

KEV je vzdělávací institucí akreditovanou MŠMT a každoročně organizuje řadu seminářů, workshopů a konferencí pro učitele základních i středních škol (gymnázií i škol odborných) zaměřených k otázkám EV, vede a podílí se na projektech, ve kterých jsou zapojeny školy sítě KEV nejenom jako pilotní školy, ale také jako partneři projektů. Záměrem těchto aktivit je zvýšit úroveň vybavenosti škol pro environmentální vzdělávání. Školy s proenvironmentální tradicí se v současné době ve spolupráci s kraji stávají Centry vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

Významnou cílovou skupinou se stal střední management EV na školách, kde je důraz kladený na zvyšování manažerských dovedností koordinátorů EV. Každoročně se uskuteční setkání koordinátorů (v roce 2012 to bylo již v 8 krajích ČR).

Veškeré aktivity KEV vycházejí z legislativních dokumentů ať je to SP EVVO, Národní strategie UR nebo RVP. Členové KEV se na tvorbě těchto dokumentů aktivně podílejí a jsou členy pracovních skupin MŠMT, Výzkumného ústavu pro vzdělávání v Praze či komisí pro EV v krajích (Praha a Středočeský kraj). KEV má zastoupení rovněž v České komisi UNESCO.

<http://kev.ecn.cz>

Klub ekologické výchovy o.s., Kontakt:
Milada Švecová, natur.svec@seznam.cz

Základní platformu spolupráce tvoří tři instituce veřejného sektoru, které se zaměřují na výzkum, výuku a především praktické aplikace trvalé udržitelnosti/bezpečnosti v jednotlivých lokalitách. Z podstaty vychází vědní disciplíny, kterou je Geografie plyne potřeba spojovat východiska a přístupy přírodních a sociálních věd při zaměření, které byt je do jisté míry oborové, není takto přísně vyhraněno, ale směřuje spíše k tématickému, problémovému uchopení sledované problematiky. Transdisciplinární přístup vychází z hlubinných znalostí území, identifikování aktérů a vytváření sítí na způsobu MAS – politická reprezentace, neziskové organizace, veřejná sféra/občané.

Naše zkušenosti směřují k rozvíjení dialogu mezi světem vědy a jejích aplikací s potřebami těch, na něž její důsledky dopadají. Děje se tak v rámci aktivit směřovaných především k intenzivní terénní a projektové výuce, včleněním do diskurzu trvalé udržitelnosti v praxi ZŠ, SŠ a VŠ s využitím programu LENSUS spojeného s navázáním mezinárodní spolupráce. Zaměření terénní práce vychází z chápání jednotlivých pracovišť jako regionálních center vzdělanosti, která se zaměřují především k řešení témat trvalé udržitelnosti v příkladových územích zahrnujících vlastníky, uživatele, rozhodovatele, podílníky a dotčené v rámci veřejné správy území reprezentované prostřednictvím cílů a opatření krajských programů regionálního rozvoje s programy rozvoje mikroregionů a činností MAS.

Z obtíží, se kterými se v rámci naší praxe potýkáme, jmenujme současné nastavení VaV, které je zaměřeno především k vykazování kvantitativního výkonu, jež staví humanitněji orientovaná pracoviště do stínu přírodovědně a aplikačně orientovaných oborů v rámci financování vysokého školství.

Závažným problémem je také konzervativní praxe české učitelské geografie. Tento problém je spatřován v diskursivním omezování toho co je to učitelská geografie a čím by měla být.

Mezi důležité potřeby lze řadit budování a zakotvení role regionálního vzdělávacího pracoviště (ZŠ, SŠ, VŠ) v domácím institucionálním prostředí, které je schopno vytvářet svou autonomní verzi pohledu na studium prostředí, v němž je zakořeněno. Cílem je otevřít diskurz nad jednotlivými lokalitami respektive tématy, vytvářet občanskou společnost od úrovně dětí/žáků/studentů při schopnosti umět odhalit nedostatky uplatněním transdisciplinárního přístupu ve studiu krajinných ekosystémů – základních prostorových látkově energetických jednotek s rozlišením jejich assets-stock-yield-income syntagmatu v produkční praxi v sociálních souvislostech, vedoucího k návrhům řešení a hledání společenského konsenzu.

Kontakt:

aloishynek@mail.muni.cz;
svozil@mail.muni.cz; tomas.vagai@tul.cz

Koalice Social Watch, www.socialwatch.cz

Social Watch je mezinárodní síť občanských organizací založená v roce 1995 – usiluje o vymýcení chudoby a jejích příčin, o ukončení všech forem diskriminace a rasismu, o zajištění spravedlivé distribuce bohatství a naplňování lidských práv. Česká koalice Social Watch vznikla v roce 2008 a jejími hlavními tématy jsou chudoba a sociální práva, rozvojová spolupráce, genderová spravedlnost, životní prostředí, migranti a menšiny. Vznik a rozvoj koalice byl možný díky evropskému projektu, v rámci kterého se věnovaly její členské organizace jak výzkumné a odborné činnosti (psaní národních monitorovacích zpráv za Českou republiku do mezinárodní výroční zprávy Social Watch – zaměřeno na stav genderových nerovností a chudobu v českém kontextu), tak vzdělávání v rámci seminářů, kampaní a také lobbování. Členy české koalice Social Watch jsou Ekumenická akademie Praha, Gender Studies, Fórum 50 %, Trast pro ekonomiku a společnost, NESEHNUTÍ, Masarykova demokratická akademie a Eurosolar.

Největší slabinou koalice jsou nedostatečné finanční zdroje i časová a personální kapacita. Po skončení pilotního projektu se zatím nepodařilo získat další prostředky a aktivity jsou tak značně omezeny a vykonávány na čistě dobrovolné bázi. Z toho vyplývají další problémy, jako malá akceschopnost (nemožnost flexibilně reagovat na aktuální dění), nekonceptnost práce s cílovými skupinami atd. Navzdory vysoké odbornosti jednotlivých členů a členek je v českém prostředí koalice zatím málo známá. Překážkou je i to, že vůči tématům, kterými se zabýváme, je vyvíjen silný tlak ze strany různých zájmových skupin (průmyslová lobby, nadnárodní korporace atd.) a některá (např. genderová rovnost) jsou veřejností vnímána jako kontroverzní. Naši pozici ztěžuje i současná politická situace v zemi, kdy důraz je kladen pouze na ekonomické škrtky, opomíjí se však „lidský“ rozměr připravovaných reforem a negativní dopad na různé skupiny obyvatelstva.

Do budoucna bychom rádi rozšířili koalici o další členské organizace a prohloubili spolupráci s dalšími organizacemi, včetně těch mezinárodních. Chceme zapracovat na PR koalice zejména prostřednictvím webu koalice a sociálních sítí, jejichž pomocí bychom chtěli flexibilně reagovat na aktuální problémy a kauzy. Rádi bychom zintenzivnili naši lobbyingovou činnost a navázali pravidelnou a dlouhodobou spolupráci s politickou reprezentací (při zachování přísně nadstranickosti koalice).

Obecně by byla potřebná větší podpora vzdělávání, především také vzdělávání dospělých v problematice udržitelného rozvoje v ekonomickém i sociálním slova smyslu, a větší uznání role nevládních a neziskových organizací v této oblasti, kdy se často věnují tématům, která jsou jinak ve státní politice opomíjena. Činnost koalice a jejích členských organizací je závislá především na financování prostřednictvím projektů. Příprava projektových žádostí je často velice časově a kapacitně náročná, také díky přílišné byrokracii, a to jak u projektů na národní úrovni, tak na evropské. I přes kvalitu podávaných projektových žádostí je jejich úspěšnost omezena vzhledem k velmi omezeným finančním prostředkům. Uznání významné role neziskového sektoru ze strany státu, větší finanční podpora a snížení byrokratických a administrativních bariér by posílilo pozici

Sdružení SRAZ, Středisko ekologické výchovy Toulcův dvůr,

www.sdruzenisraz.cz

Sdružení SRAZ působí ve Středisku ekologické výchovy Toulcův dvůr v Praze a připravuje různorodé výchovně–vzdělávací programy pro děti, mládež i dospělé. Umožňuje zdravým a lidem s postižením se zapojit do zajímavých aktivit, které vedou člověka k zodpovědnému jednání k ostatním lidem, ke zvířatům a k přírodě, přispívají ke zdravému životnímu stylu a nabízejí prostor pro vzájemné setkávání a porozumění. Realizujeme například ekologické výukové programy pro školy, semináře pro studenty, pro dospělé i odborníky, akce pro veřejnost, zájmové kroužky pro děti, hipoterapie, pracovní terapie na farmě. Zabýváme se také chovem původních plemen hospodářských zvířat.

SRAZ: www.sdruzenisraz.cz

Mezi bariéry patří obtížné získávání finančních zdrojů pro naše veřejně prospěšné aktivity. Další bariérou je především velká časová zátěž při administraci projektů a častá neochota některých veřejně–správních institucí při komunikaci s neziskovými organizacemi.

SRAZ

Naše zkušenosti z oblasti šetrného přístupu ke zvířatům, k přírodě a k sobě samým bychom chtěli zúročit ve vypracování nových metodik výuky zaměřené na péči o domácí a hospodářská zvířata a na jezdeckví. Rádi bychom pokračovali ve zkvalitňování našich vzdělávacích aktivit podle principů efektivní environmentální výchovy a v souladu s nejnovějšími trendy v oblasti welfare chovů.

SRAZ

Hlavní potřebou naší organizace, která zajišťuje ekologickou výchovu pro školní kolektivy i veřejnost, hipoterapie a sociální zaměstnávání, je zajištění stálých finančních prostředků. Chybí nám stálý příspěvek z veřejných zdrojů, který by částečně pokryl základní chod naší organizace a snížil nadbytečnou administraci. Vzhledem k tomu, že se naše organizace zabývá rozvojem etiky a environmentální senzitivity k přírodě, chybí nám jednoznačná podpora ze strany státních dokumentů.

SRAZ

Sdružení SRAZ, Kontakt:

Ing. Lenka Skoupá, skoupa@toulcuvdvur.cz

Společnost pro udržitelný život <http://www.stuz.cz>

1. Sdružujeme lidi se společným názorem na potřebu navést lidi a hospodářství na trajektorii dlouhodobé udržitelnosti života.
2. Pořádáme pravidelné osvětové semináře pro členy i veřejnost na různá aktuální témata, exkurze a výlety, Pořádáme nebo spolupořádáme konference o UR a zúčastňujeme se těch, které pořádají s obdobným programem jiné subjekty
3. Organizujeme Platformu UR, sdružující nejen environmentální, ale i ekonomické a sociální NGO's s cílem spolupracovat na vyváženosti všech tří pilířů dlouhodobé udržitelnosti.
4. Vyjadřujeme se z hlediska UR ke zpracovávaným politikám, strategiím, koncepcím, územním plánům a záměrům (SEA,EIA).

STUŽ, www.stuz.cz

1. Pokračovat ve všem, co jsme dělali doposud (viz bod "Co děláme")
2. Získat za členy více angažovaných lidí nejrozličnějších profesí a dovedností a rozšířit počet regionálních poboček a odborných skupin tak, aby pokrývaly celé území ČR i mezinárodní kontext a také celou šíři problematiky UR
3. Vstupuje-li STUŽ do politických debat, měla by být pokládána za rovnocenného „hráče“, jehož názory jsou respektovány, jsou součástí rozhodovacího procesu a ovlivňují jeho výsledky.
4. Pokud se podaří splnit bod 2, ucházet se o projekty ve vypisovaných tématech, naplňujících obsah dlouhodobě udržitelného rozvoje, zajistit placené poradenství a získat více finančních zdrojů a prostředků pro činnost a pro profesionální zázemí organizace.

STUŽ

1. Nejistota financování činnosti vyplývající z neprůhlednosti a subjektivního rozhodování o rozdělování dotací, nemožnost dlouhodobějšího plánování aktivit i rozvoje
2. Z toho vyplývající neschopnost udržet veřejně přístupné informační centrum a funkční knihovnu
3. Trvajících latentní averze současného politického establishmentu v ČR k nevládním občanským aktivitám, projevům nesouhlasu s vládní politikou, k prosazování environmentálních a lidsko-právních témat do veřejného diskursu "
4. Cílevědomá diskreditace pojmu "trvale udržitelný rozvoj" politiky i některými ekonomy a závislými sdělovacími prostředky

STUŽ

1. Změnu politického klimatu v zemi od cynického materialismu, pragmatismu, korupce a zneužívání moci a veřejných prostředků k soukromým cílům směrem k návratu cti, kulturnosti a hájení veřejných zájmů od vrcholných orgánů státu až po města a obce, od státních zastupitelství, policie až po soudy.
2. Stablní a dostatečné procento veřejných rozpočtů na podporu kultury, ochrany životního prostředí a nevládní sektor a průhledná a stablní pravidla pro přiznávání grantů a ostatních forem veřejné podpory NGO's.
3. Systémové a dlouhodobé strategie pro vedení demokratického dialogu s nevládními organizacemi, zajištění jejich účasti v expertních a poradních orgánech, systematické rozvíjení komunikačních nástrojů.
4. Větší důraz orgánů EU na vymáhání prostoru pro nevládní sektor, jeho účasti na rozhodování, práva na informace a soudní ochranu před šikanou ve smyslu Aarhuské konvence jako podmínku pro přiznání dotací ze všech fondů EU.

STUŽ

Společnost pro udržitelný život,

www.stuz.cz

Jiří Dlouhý, jiri.dlouhy@gmail.com

Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj, o.s., TIMUR

www.timur.cz

TIMUR je NGO – *think tank* zaměřený na hodnocení indikátorů udržitelného rozvoje, především na místní a regionální úrovni. Za deset let existence spolupracoval s více než 50 městy a obcemi v ČR. Dále sleduje a popularizuje ekologickou a uhlíkovou stopu na různých úrovních (obce, regiony, školy, podniky) a zpracovává zprávy o životním prostředí měst.

Největší vnější bariérou je nízká „společenská poptávka po udržitelném rozvoji“. Od toho se odvíjí chaotická politika státu v oblasti udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí a nefungující institucionální rámec (nefunkční Rada vlády pro UR). Chybí kultura a praxe sledování a hodnocení politik na všech úrovních správy, což souvisí i s přetrvávajícím odmítavým postojem k jakémukoliv plánování.

Neziskové organizace mají nejasné postavení a s tím souvisí ambivalentní postoj k jejich aktivitám v oblasti ochrany prostředí a udržitelného rozvoje. Další překážkou je klientelismus, který funguje napříč společnostmi. K nejdůležitějším vnitřním bariérám patří nedostatek finančních prostředků (málo grantových možností) a nízká kapacita v lidských zdrojích.

Máme ambici významněji ovlivňovat domácí politiku udržitelného rozvoje v klíčových oblastech (úspory energií, ochrana území, monitoring a indikátory, vzdělávání, místní Agenda 21). Chceme rozšířit spolupráci s podniky a vytvářet příležitosti pro environmentálně odpovědné chování firem a jeho nezávislou evaluaci. Obcím a městům v ČR chceme nadále poskytovat kvalitní nástroje pro řízení ochrany životního prostředí a plánování udržitelného rozvoje (indikátory, reporting). Chceme rozvíjet spolupráci s dalšími stakeholders (NGOs, školy, podniky, veřejná správa) v ČR a perspektivně i v zahraničí (V4 region, EU).

Důležitá je kultivace spolupráce neziskového sektoru s vládními úřady a agenturami a s komerční sférou. Další potřebou je dlouhodobá koncepce finanční podpory NNO, zajišťující veřejně prospěšné činnosti v ŽP a UR. V oblasti udržitelného rozvoje je nezbytná kvalitní a závazná státní politika udržitelného rozvoje, nadřazená sektorovým strategiím. Na tu musí navazovat zavedení pravidelného sledování indikátorů do politik či strategií na národní i místní úrovni a zavedení pravidelného environmentálního reportingu do politik či strategií na národní i místní úrovni. To vše se neobejde bez odstranění klientelismu a korupce a lepšího vládnutí (governance), což jsou klíčové podmínky udržitelné společnosti.

TIMUR, Kontakt: Viktor Třebický,
Mirek Lupač: mirek.lupac@timur.cz

„Česká výzva - pravda pro budoucnost“

Poselství

*Již na konferenci OSN o životním prostředí v Nairobi bylo vyhlášeno hlavní heslo
„Nepotřebujeme již tolik vědět, jako více dělat“.*

Následující text je zcela v souladu s myšlenkami příspěvků, které zazněly již na konferenci Tvář naší země - krajina domova v r. 2008. Jen jsme neuměli nebo nechtěli se odvážit si sáhnout na dno problému – na dno myšlenky – a hledali jsme jádro problému až v následcích. Ne v jeho příčinách!

Toto je výzva pro celou komunitu osvěcených lidí, která by mohla přinést impuls, jak se začít vyrovnávat s živelností a sebezničujícími faktory rozvoje lidské společnosti. Takové myšlenky (a činy, které by je následovaly) by mohly v příštích desetiletích pomoci napravit stále ještě zvrátitelné škody na přírodě, na naší zemi. Zde představujeme jejich výběr:

„Česká výzva - pravda pro budoucnost“

1. Přestaňme opakovat chyby, o kterých víme, že ohrožují podstatu trvale udržitelného života!

2. Začněme vychovávat naše děti, vnoučata i další populace již od narození ke skromnosti, šetrnosti, k omezení spotřebního i duševního konzumu!

3. Vysvětlujme jim, že také nadbytečná akumulace majetku znamená znehodnocování přírodního bohatství!

5. Vysvětlujme, že pracovat manuálně i duševně je rovnocennou a nenahraditelnou součástí a smyslem lidského bytí a že parazitovat na kreativní práci jiných vede k sebestrukci lidského jedince i celých občanských komunit!

...

10. Učme sebe i nastupující generace předvídat budoucí důsledky našich dnešních a budoucích rozhodnutí, abychom nezpůsobili více problémů, než kolik jich za svůj život jsme schopni vyřešit. Ctěme „princip předběžné opatrnosti“! Přestaňme dělat ostudu svému označení homo sapiens - člověk moudrý. Tak, jak se chová dnes, není moudrý.

Vyzýváme Vás, kteří chtějíte přistoupit k této výzvě, k jejímu doplnění a hlavně naplnění – abyste i v duchu **odkazu Ivana Dejmala** přijali tuto výzvu jako svůj dokument a stali se jeho nositeli a šířiteli. Tato výzva byla již zařazena do sborníku konference Tvář naší země - krajina domova v r. 2008.

Petr Pakosta, Hora Svaté Kateřiny. Autor byl nebo v současné době je horník v dolech, učitel, starosta a místostarosta nebo člen samosprávy pohraniční obce; přítel a spolupracovník Ivan Dejmala, Jardy Stoklasy, sociologa Bohuslava Blažka a dalších.

Petr Pakosta, petr.pakosta@iol.cz; viz též <http://prokrajinu.cz/konference/>

V posledních desetiletích se zásadně změnila potřeba toho, co by člověk měl znát a umět, aby se uplatnil v životě a našel svoji niku – domov, smysluplné povolání a poslání.

Nepružný vzdělávací systém nevede k rozvoji osobnosti a specifického nadání. Výsledkem je mírně gramotná lidská monokultura, slepě napodobující jednotné povrchní a pochybné vzorce chování a života.

Monokultury – jak v přírodě, tak v lidské společnosti – jsou neekonomické, zranitelné a nebezpečné pro vše jedinečné a odlišné, pro biodiverzitu. Šíření takového pseudovzdělání po celém světě nemůže vést k trvale udržitelnému rozvoji.

Vzdělání pro trvale udržitelný rozvoj:

1. **Velmi brzy podporovat specializaci podle schopností dítěte a potřeb komunity.** Chudé země nepotřebují gramotnější vojáky, ale dělbu práce a složitý systém různých profesí, který vede k racionálnímu využívání zdrojů – jak to ukázala historie Evropy. Učitel má učit především **logickému, racionálnímu, samostatnému a tvůrčímu uvažování** a pomáhat s volbou profese.

2. **Vyžadovat především stálé vzdělávání učitelů, nejlépe doplněné praxí:** většina mládeže je dnes díky informačním technologiím schopna rychlého, tvůrčího a dostatečně abstraktního myšlení. Je pravděpodobné a na mnoha příkladech prokázáno, že učitelé, kteří prošli několikaletou praxí a stále se sami vzdělávají, mohou dnešním dětem zprostředkovat daleko lepší a praktičtější znalosti a životní postoje, zejména v technických oborech, než samolibý „profesionální pedagog“, který je od 6 let do důchodu jen ve škole. Základní pedagogické vzdělání je ale i u praktiků nezbytným předpokladem úspěšného působení.

3. **Bránit skutečnou demokracii:** povyšování či ponižování některých profesí resp. celých profesních skupin je popíráním demokracie, šikanou a nepřijatelným zasahováním do trvale udržitelné organizace společnosti. Stratifikace dnes začíná už ve školách špatným přístupem učitelů.

4. **Nedávat práce schopným lidem nic zadarmo:** vázat poskytování jakýchkoli dávek a darů na povinnosti odpovídající schopnostem obdarovaného. Rozdávání životních potřeb bez nároků na práci je v podstatě popřením základní lidské vlastnosti, tvůrčího potenciálu, a ničením podstaty lidské existence a skutečného štěstí. A také – **parazity nelze podporovat bez ohledu na původ.**

5. **Revidovat v Evropě zákaz dětské práce:** samozřejmě nepřipustit práci na úkor vývoje a vzdělání, ale několik hodin fyzické resp. řemeslné práce týdně by zejména v Evropě umožnilo zachovat rychle se vytrácející tradiční pracovní schopnosti a také rodinnou a sociální soudržnost.

6. **Zvýšit podporu amatérského sportu a amatérské kultury,** které jsou základem zdravého vývoje (nejen) mladé generace. Učitelé i jiní vedoucí **mimoškolních** aktivit (nejen vrcholových) by měli být uznáváni a patřičně odměňováni.

7. **Podporovat systém „druhé volby“ studia a profese místo prodlužování základního univerzálního vzdělání.** Řada lidí přijde teprve časem na to, jaké znalosti ke svému uplatnění skutečně potřebuje. Obnovení nebo úplná změna profesní přípravy, zejména ve vyšším věku, je jediným řešením disproporce mezi prodlužujícím se věkem a zrychlujícími a měnícími se požadavky technického vývoje. Zlepšit přístup ke vzdělání bez ohledu na věk, rozumně řešit finanční spoluúčast studentů a státu.

8. **Podporovat trvalé celoživotní vzdělávání také v praktických oborech:** lidská inteligence se vyvinula ve světě bez počítačů. I ve vyspělé společnosti je třeba rozvíjet zručnost a konkrétní dovednosti. I pro starší zájemce oživit upadající učňovské školství a výuku praktických řemesel a profesí.

9. **Podporovat postupný, nikoli jednorázový odchod do důchodu – a také postupné zapojení žen na mateřské dovolené.** To znamená umožnit i těmto skupinám další vzdělání a zejména práci na částečný úvazek, podporovat systém vzájemného zaměstnávání (jaký má např. Francie), vyžadovat účast obou rodičů na výchově a posilovat mezigenerační soudržnost.

10. **Environmentální výchova** má směřovat k zájmu a zodpovědnému vztahu k okolí, jak bezprostřednímu, tak k širšímu prostředí lidské existence.

Najít **formy přímého kontaktu s přírodou i vlastního seznámení s cennými prvky** okolní krajiny, s rostlinami, zvířaty a ptáky jako její přirozenou a nutnou součástí, **a také se zemědělstvím**, ze kterého naše civilizace vzešla.

Informovat **o dopadech moderní civilizace a o národních i mezinárodních legislativních a dobrovolných aktivitách zaměřených na trvale udržitelný rozvoj.** Obecná nevědomost a ignorance v environmentální oblasti jsou neuvěřitelné.

Korigovat nevědecké bludy a fámy a upozorňovat na reálná nebezpečí.

Jen osobně angažovaný učitel může vést žáky a studenty, kterým dnes často chybí příklad v rodině, k zodpovědnému přístupu k přírodě i společnosti